

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

з навчальної дисципліни «Теорія держави і права»

для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність», що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти

Дніпро – 2018

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Нестерович В.Ф. – завідувач кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, доктор юридичних наук, доцент;

Мороз С.П. – доцент кафедри теорії та історії держави і права Університету митної справи та фінансів, кандидат юридичних наук, доцент.

Методичні рекомендації з написання курсових робіт з навчальної дисципліни «Теорія держави та права» для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність», що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти / В.О. Боняк, к.ю.н., І.А. Сердюк, В.А. Завгородній, С.М. Перепьолкін, К.О. Долгорученко. – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України, 2018. – 74 с.

Методичні рекомендації підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Теорія держави і права». Методичні рекомендації торкаються всіх етапів підготовки курсової роботи (вибір теми, підготовка до написання роботи, викладення змісту курсової роботи, її оформлення), а також містять критерії оцінювання, перелік рекомендованих джерел для написання та теми курсових робіт.

Під час виконання такої роботи у курсантів, студентів та слухачів формуються навички і вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, використовуючи сучасні методи наукового пізнання. Розраховано на здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність», що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

© ДДУВС, 2018 рік

© Боняк В.О., 2018 рік

© Сердюк І.А., 2018 рік

© Завгородній В.А., 2018 рік

© Перепьолкін С.М., 2018 рік

© Долгорученко К.О., 2018 рік

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
„ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ і ПРАВА”
(курсова робота)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань	Нормативна
	Напрямок підготовки	
Модулів – 2	Спеціальність 081 «Право»	Рік підготовки 1
Змістовних модулів – 3		Семестр 1, 2
Загальна кількість годин -180		Лекції – 44 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної / індивідуальної роботи курсанта – 2	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Семінарські заняття – 42 год.
		Самостійна робота – 45 год.
		Індивідуальна робота – 45 год.
		Форми підсумкового контролю: залік, екзамен

Курс: 1. Підготовка бакалаврів	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Змістовних модулів: 1.	Галузь знань Спеціальність 081 «Право» Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов'язкова. Рік підготовки: 1. Індивідуальні завдання: курсдова робота Вид контролю: залік, екзамен, державний екзамен

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Виконання курсової роботи з теорії держави та права є важливим етапом в процесі вивчення курсу та обов'язковим компонентом навчального процесу в університеті. Курсові роботи виконуються здобувачами вищої освіти в межах навчального процесу з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань з теорії держави і права, одержаних ними протягом навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Курсова робота як індивідуальна форма навчання носить професійно-дослідницький характер. Вона повинна відобразити теоретичні знання з дисципліни, обізнаність здобувачів вищої освіти з новітніми науковими джерелами, методичною літературою, публікаціями, виявити їх здібності до аналізу та практичного використання набутих знань в сфері права.

Підготовка курсової роботи складається з таких етапів:

1. Вибір теми дослідження.
2. Підготовка до написання курсової роботи:
  - а) підбір літератури за темою;
  - б) вивчення літератури та її критичне обмірковування.
3. Викладення змісту курсової роботи.
4. Оформлення роботи.

1. Вибір теми курсової роботи.

Тематика курсових робіт з навчальної дисципліни «Теорія держави та права» затверджується кафедрою теорії та історії держави та права. При цьому особлива увага приділяється актуальності і відповідності навчальній програмі дисципліни. Тематика щороку переглядається та доповнюється.

Тему курсової роботи здобувач вищої освіти обирає самостійно, виходячи з тематики курсових робіт. При цьому має бути дотримана умова: в одній навчальній групі не може бути обрана одна й та ж тема.

2. Підготовка до написання курсової роботи.

Ці методичні рекомендації містять перелік рекомендованої літератури (нормативно-правові акти, , які допоможуть здобувачам вищої освіти сформулювати питання, які необхідно вирішити при розкритті відповідної тематики курсового дослідження, а також намітити напрями їх вирішення. При цьому здобувач вищої освіти може використовувати наукову літературу, не зазначену в переліку рекомендованої.

Під час підбору та аналізу матеріалу для написання курсової роботи слід виходити з того, що:

- кількість та якість джерел повинна забезпечити всебічне та повне розкриття змісту теми;
- матеріали для написання курсової роботи повинні відображати найважливіші теоретичні положення, передову практику діяльності державних

органів, і в першу чергу правоохоронних. Обов'язковим є аналіз нормативно-правового матеріалу.

Після закінчення вивчення літератури та нормативно-правових актів здобувач вищої освіти складає план курсової роботи, взявши за основу план, наведений в методичних рекомендаціях. При необхідності до нього вносяться відповідні доповнення. Якщо план роботи відрізняється від рекомендованого, його необхідно узгодити з керівником курсової роботи.

3. Викладення змісту курсової роботи.

Курсова робота повинна бути завершеною працею - тема роботи вважається розкритою тоді, коли в ній послідовно і правильно, з використанням рекомендованої літератури, нормативних актів, інших джерел висвітлені всі питання плану.

Структура курсової роботи:

- 1) титульний аркуш (див. зразок);
- 2) зміст;
- 3) перелік умовних скорочень (за необхідності);
- 4) вступ;
- 5) основна частина роботи;
- 6) висновки;
- 7) список використаних джерел;
- 8) додатки (за необхідності).

Кожен структурний елемент роботи, а також розгляд кожного питання починається з нової сторінки.

На титульному аркуші роботи вказується назва навчального закладу, назва кафедри, дисципліна, з якої виконується робота, тема роботи, прізвище та ініціали автора роботи, зазначається факультет, курс, номер навчальної групи, а також науковий ступінь, вчене звання, посада, прізвище та ініціали наукового керівника, місце та рік написання (див. зразок).

У вступі має бути відображено: *актуальність* обраної теми для державно-правової практики, *мету* та *завдання*, *об'єкт* і *предмет* дослідження, а також *методологія* роботи.

В основній частині роботи слід послідовно розкривати поставлені питання. Важливе не механічне зіставлення окремих позицій чи їх безпідставна критика, а прагнення того, щоб головні моменти були визначені теоретичними положеннями, фактами, прикладами з практичної діяльності.

Оскільки курсова робота є результатом самостійного вивчення здобувачами вищої освіти обраної теми, вона повинна містити в собі необхідні особисті узагальнення та висновки. Наведені факти, статистичні дані та інші матеріали повинні бути достовірними, систематизованими, сприяти розкриттю змісту роботи. Обов'язковими є наявність посилань по тексту роботи. При використанні цитат, їх потрібно брати в лапки і обов'язково в посиланнях давати повну вказівку на джерело, де вони містяться.

У висновках (з кожного питання) автор підсумовує виконану роботу, вказує, з якими труднощами довелось зіткнутись при викладенні суті обраної теми, виокремлює ті проблеми, які викликали зацікавлення.

Загальні висновки по роботі повинні стати логічним висновком розглянутої здобувачем вищої освіти теми і не повинні дублювати висновків з кожного питання, передбаченого планом дослідження. Сформульовані в роботі висновки і визначення понять повинні вирізнятися ясністю, бути чіткими, логічно не суперечливими, пов'язаними з іншими положеннями та поняттями теорії держави та права. Слід зазначити, які питання мають значення для правової діяльності, забезпечення прав людини і громадянина, зміцнення законності, правопорядку.

У кінці курсової роботи подається список використаних джерел. Список повинен містити бібліографічні дані з обов'язковим зазначенням прізвища та ініціалів авторів, точної і повної назви роботи, місця і року видання. Якщо використовується стаття, яка опублікована в періодичному виданні, то потрібно вказати прізвище, ініціали автора та назву статті, назву та рік видання журналу чи газети, номер журналу та сторінки. В роботі повинні знайти своє відображення лише фактично використані здобувачем вищої освіти джерела.

При цьому можливі два варіанта оформлення посилань та відповідно списку використаної літератури: 1) посторінкові посилання (на кожній сторінці) та, відповідно, список використаних джерел – в алфавітному порядку; 2) оформлення списку використаних джерел по мірі появи посилань в тексті – за такого способу посилання у тексті оформляються у квадратних дужках – [1, с. 56], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге – номер сторінки.

4. Оформлення роботи.

Курсова робота повинна бути написана грамотно, охайно, як правило у машинописному варіанті або розбірливим, виразним, зручним для читання почерком.

Кожна сторінка повинна бути пронумерована. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ній цифра «1» не ставиться, другою вважається сторінка, що містить «Зміст» і далі згідно з порядком. Порядковий номер сторінки проставляється посередині верхнього поля.

Обсяг курсової роботи складає 25-30 сторінок машинописного (комп'ютерного) тексту або 30-35 сторінок рукописного.

Текст друкується на аркушах формату А4, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, інтервал – 1,5.

На сторінках залишаються поля (ліве – 30 мм, верхнє, нижнє, праве – 20 мм). Абзацний відступ дорівнює 5 знакам.

При виконанні роботи у вигляді рукопису кількість рядків на сторінці має бути не меншою ніж 30.

У тексті роботи слід чітко виділяти питання плану. Курсова робота повинна бути підписана автором, де вказується і дата її закінчення.

Робота повинна бути зібрана у папку або переплетена.

Захист курсової роботи

Після перевірки та рецензування здобувачі вищої освіти отримують на кафедрі (факультеті) курсові роботи, вивчають зауваження, при необхідності усувають недоліки або переробляють роботу та готуються до захисту у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Процедура захисту включає в себе:

- ✓ представлення роботи здобувач вищої освіти у формі доповіді (до 5-ти хв.) з викладом основних положень, висновків тощо. Доповідь має розкривати насамперед структуру роботи та зміст питань, що розглядалися. При цьому обов'язково визначається актуальність дослідження, теоретична база, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також стисло окреслюються висновки за темою взагалі. У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження керівника курсової роботи;

- ✓ питання, що задаються за темою роботи здобувачеві вищої освіти членами комісії та відповідями здобувача вищої освіти на них;

- ✓ загальну оцінку роботи кожним з членів комісії, ухвалення рішення про загальну оцінку;

- ✓ оголошення здобувачеві вищої освіти підсумкової оцінки (балу), виставлення у відомість і залікову книжку.

Захист курсової роботи проводиться перед комісією у складі двох-трьох науково-педагогічних працівників кафедри. Комісія ознайомлюється з думкою рецензента про представлену до захисту роботу, а також безпосередньо з її змістом, якістю виконання, визначає ступінь самостійності виконання автором курсової роботи, дає оцінку роботи в цілому. В процесі захисту здобувач вищої освіти відповідає на зауваження рецензента та членів комісії. Відповіді на запитання необхідно формулювати стисло, аргументовано і переконливо.

Найкращі курсові роботи можуть бути обговорені на засіданні наукового гуртка кафедри, а також рекомендовані для участі у конкурсах.

Після захисту курсові роботи зберігаються в навчальному закладі.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ:

Параметри оцінювання	Діапазон балів	Критерії оцінювання
1. Оцінювання курсової роботи під час рецензування (0-60 балів)		
1.1. Відповідність змісту курсової роботи темі та затвердженому плану; логічність та послідовність викладення матеріалу.	0-10	5 – зміст роботи (окремих розділів, підрозділів) частково не відповідає темі та плану (є вужчим або, навпаки ширшим, неконкретним); відсутня або порушується логічність та послідовність викладення матеріалу; 10 – зміст курсової роботи відповідає темі та затвердженому плану; матеріал викладено логічно та послідовно.
1.2. Правильність визначення мети, завдань, об'єкту та предмету курсової роботи.	0-5	0 – не правильно (або частково) визначено мету, завдання, об'єкт та предмет курсової роботи; 5 – правильно визначено мету, завдання, об'єкт та предмет курсової роботи.
1.3. Ступінь розкриття теоретико-правових аспектів проблеми, обраної для дослідження, та коректність використання понятійного апарату.	0-10	0 – теоретико-правові аспекти проблеми не розкрито; понятійний апарат не сформовано; 5 – вільне оперування існуючим понятійним апаратом, теоретико-правові аспекти проблеми розкрито частково; 10 – представлено власні підходи до формування понятійного апарату, теоретико-правові аспекти проблеми розкрито.
1.4. Наявність критичних співставлень та узагальнень різних точок зору та підходів до постановки та розв'язання проблеми.	0-10	0 – критичні співставлення та узагальнення відсутні; 5 – наведено різні точки зору та підходи до постановки та розв'язання проблеми, але вони не проаналізовані та не супроводжені коректними узагальненнями; 10 – критичні співставлення наявні, проаналізовані автором та супроводжені коректними узагальненнями з визначенням власної позиції.
1.5. Використання в роботі даних щодо практичної діяльності ОВС (статистичні дані, зразки процесуальних документів, приклади), наявність відповідних додатків.	0-10	0 – дані практичної діяльності ОВС в роботі не використані; 5 – додатки є, але вони не знайшли відображення в змістовній частині роботи; 10 – представлені додатки (статистичні дані, зразки процесуальних документів, приклади) кореспондуються зі змістом курсової роботи.
1.6. Обсяг та адекватність використання при написанні роботи навчальних, наукових, методичних видань, нормативних актів; дотримання етики посилань, правильність їх технічного оформлення.	0-10	0 – використано матеріали лише навчальних підручників та посібників (до 15 джерел), етика посилань не дотримана; 5 – використано матеріали навчальних підручників та посібників, періодичних видань (понад 25 джерел), етика та правильність технічного оформлення посилань дотримана частково; 10 – використано матеріали навчальних підручників та посібників, монографій, статистичних збірників та довідників, періодичних видань та мережі Internet (понад 35 джерел), дотримана етика посилань та правильність їх технічного оформлення.

1.7. Відповідність технічного оформлення курсової роботи встановленим вимогам (обсяг роботи; культура мови і письма, акуратність; параметри сторінки; правильність оформлення титульного аркушу; дотримання терміну подання курсової роботи на реєстрацію та рецензування).	0-5	0 – курсова робота оформлена з суттєвими порушеннями встановлених вимог; 5 – курсова робота оформлена з дотриманням встановлених вимог.
2. Оцінювання курсової роботи під час захисту (0-40 балів)		
2.1. Вміння чітко та правильно викласти мету, завдання, об'єкт, предмет та основні результати дослідження.	0-10	0 – курсант, студент, слухач неспроможний чітко та правильно викласти мету, завдання, об'єкт, предмет та основні результати дослідження; 5 – курсант, студент, слухач допускає плутанину при викладенні мети, завдання, об'єкту, предмету курсової роботи, не може чітко сформулювати основні результати дослідження; 10 – курсант, студент, слухач чітко та правильно формулює мету, завдання, об'єкт, предмет та основні результати дослідження.
2.2. Використання додатків при викладенні основних результатів дослідження	0-10	0 – матеріал, викладений в додатках, при доповіді не використано; 10 – доповідь супроводжена посиланнями на використані матеріали практики ОВС.
2.3. Повнота та обґрунтованість відповідей за темою роботи.	0-20	0 – курсант, студент, слухач неспроможний надати відповіді на поставлені запитання; 10 – курсант, студент, слухач надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені запитання; 20 – курсант, студент, слухач надає повні відповіді на поставлені запитання, обґрунтовує відповідь посиланням на навчальні видання, нормативні акти.
Примітка: При поверненні курсової роботи на доопрацювання можуть застосовуватися штрафні санкції – до 20 балів, на які зменшується загальна напрацьована кількість балів. Підставами для повернення курсової роботи на доопрацювання є: 1. Невідповідність змісту курсової роботи темі та затвердженому плану. 2. Плагіат. Термін доопрацювання науковий керівник встановлює індивідуально (не менше 7 днів).		

ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ

- 1.Методологія юридичної науки: сучасний стан і перспективи розвитку.
- 2.Теорія держави і права – фундаментальна юридична наука і навчальна дисципліна.
- 3.Суспільство: теоретико-правові аспекти функціонування.
- 4.Система регулювання суспільних відносин в умовах первісного суспільства.
- 5.Держава і право в політичній системі суспільства.
- 6.Закономірності виникнення держави і права.
- 7.Легалізація та легітимація державної влади.
- 8.Політико-правова ідея суверенітету та її реалізація в українському державотворенні.
9. Поняття та соціальне призначення держави.
- 10.Поняття та зміст правоохоронної функції сучасної правової держави.
- 11.Правовий статус людини і громадянина.
- 12.Права і свободи людини в теорії прав людини.
- 13.Правоохоронна діяльність як динамічна складова правоохоронної системи суспільства.
- 14.Правоохоронна система суспільства.
- 15.Правові гарантії забезпечення прав людини.
- 16.Суд в інституційній системі захисту прав людини
- 17.Демократія: історія і сучасність.
- 18.Поняття і структура форми держави.
- 19.Авторитарний державно-правовий режим в умовах переходу до демократії.
- 20.Плюралізм підходів до типології держави.
- 21.Держава як система державних органів: західне та східне трактування.
- 22.Порядок формування органів державної влади: світовий досвід.
- 23.Ідеальна держава в політико-правовій думці.
- 24.Правова держава.
- 25.Громадянське суспільство і правова держава.
- 26.Верховенство права.
- 27.Поділ державної влади: історія та сучасність.
- 28.Праворозуміння в різних школах права.
- 29.Поняття і сутність права.
- 30.Принципи права.
- 31.Норми права в системі соціальних норм.
- 32.Види норм права.
- 33.Структура норми права.
- 34.Юридичне нормотворення: поняття і процес.
- 35.Правоутворення в різних школах права.
- 36.Форми права.
- 37.Нормативно-правовий акт: поняття і види.
- 38.Межі чинності нормативно-правових актів.

39. Правовий прецедент як форма буття права.
40. Систематизація законодавства та її форми.
41. Правові відносини як визначальна категорія юридичного мислення.
42. Особливості правоохоронних відносин.
43. Зміст правовідносин.
44. Юридичний факт як підстава розвитку правовідносин.
45. Система права у співвідношенні з правовою системою та системою законодавства.
46. Реалізація норм права.
47. Застосування норм права як багатоаспектне явище правової дійсності.
48. Практика Європейського Суду з прав людини як джерело національного права.
49. Законність і правопорядок.
50. Юридичні колізії та прогалини в законодавстві.
51. Тлумачення норм права: поняття та його процес.
52. Види тлумачення норм права.
53. Правомірна поведінка як різновид правової поведінки.
54. Правопорушення.
55. Юридична відповідальність.
56. Правосвідомість: поняття і сутність.
57. Правове виховання.
58. Деформація правосвідомості та способи її подолання.
59. Правова система: поняття і види.
60. Романо-германська правова сім'я.
61. Англо-американська правова сім'я.
62. Сім'я мусульманського права.
63. Сім'я традиційного права.
64. Теоретично-правові аспекти євроінтеграційних процесів.
65. Теоретичні аспекти української державності.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кафедра теорії та історії держави і права

КУРСОВА РОБОТА

З _____
(назва навчальної дисципліни)

Тема: _____

Здобувача вищої освіти
_____ курсу, навчальної групи _____
(прізвище та ініціали)

Керівник:
_____
(посада, освітньо-науковий/науковий ступінь, вчене звання)
_____
(прізвище та ініціали)

Дніпро – 2018

РЕКОМЕНДОВАНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА ДО УСІХ ТЕМ:

1. Бержель Ж.-Л. Общая теория права: пер. с фр. / Ж.-Л. Бер- жель. – М. : NOTA BENE, 2000. – 576 с.
2. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства: учеб. для юрид. вузов и фак-тов. – М.: Издательство «НОРМА», 2001. – 756 с.
3. Теорія держави і права / за заг. ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
4. Теория государства и права: учебник / Н.И. Матузов, А.В. Малько. – М. : Юристь, 2004. – 245 с.
5. Теорія держави та права: навч. посіб. / Ведерніков Ю.А., Грекул В.С. – 4-е вид., доп. і перероб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
6. Теорія держави і права. Академічний курс / за ред.: О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – 2-ге вид., пер. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
7. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. – Вид. 10-те, доп. – Львів: Край, 2008. – 224 с.
8. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник (видання друге, доповнене і перероблене). – К.: Правова єдність, 2011. – 518 с.
10. Теорія держави і права. Державний іспит / Ю. М. Оборотов [та ін.]. – Х. : Одісей, 2012. -256 с.
11. Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права : підруч. / Г. О. Мурашин. – К. : Ун-т «Україна», 2014. – 561 с.
12. Загальна теорія права: підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.
13. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення: навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Алерта, 2015. – 288 с.
14. Теорія держави і права: посіб. для підгот. до держ. іспитів / [Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.]; за заг. ред. О. В. Петришина. – 4-те вид., допов. і змін. – Х. : Право, 2015. – 204 с.
15. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман. – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 716 с.
16. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ.безпеки / [О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов та ін.] ; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. – 332 с.
17. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – 3-е вид. перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017; Ліра ЛТД. – 480 с.
18. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

РЕКОМЕНДОВАНІ ПЛАНИ ТА ЛІТЕРАТУРА (ДОДАТКОВА) ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Тема 1. Методологія юридичної науки: сучасний стан і перспективи розвитку.

Вступ

1. Юриспруденція як наука.
2. Поняття та зміст методології юридичної науки.
3. Методи наукового пізнання сутності держави і права.

Висновки

Література:

1. Кельман М.С. Юридична наука: проблеми методології / М.С. Кельман. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 492 с.
2. Кучук А.М. Аксиологічний підхід до дослідження правових явищ / А.М. Кучук / Підприємництво, господарство і право, 2016. – № 9. – С. 116-120.
3. Кучук А.М. Методологія правознавства як фактор ефективного державотворення / А.М. Кучук // Право і суспільство. – 2010. – № 6. – С. 33-36.
4. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права): монография. – М.: Аванта+, 2001. – 560 с.
5. Кучук А.М. Сучасна парадигма методології правознавства // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2007. – № 4. – С. 46-52.
6. Панов Н.И. Проблемы методологии формирования понятийного аппарата юридической науки [Текст] / Н. И. Панов. — Харьков : Право, 2011.-30 с.
7. Семеніхін, І. В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / В. Семеніхін. – Х. : Юрайт, 2012. - 88 с.
8. Сердюк І.А. Інтерпретація поняття методологічний підхід у сучасній правничій науці / І. А. Сердюк // Eurasian Akademik Research Journal. – Yerevan, 2018. – № 4. – С. 18-24.
9. Лукашевич В.Г., Солов'євич І.В. Методологія правових досліджень: багаторівневість поняття // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України, 1996. – № 2. – С. 24-28.
10. Максимов С.І., Рабінович М.П., Тодика Ю.М., Данишин І.М. Проблеми методології сучасного правознавства // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 1997. – Вип. 1. – С. 146-150.
11. Селиванов В. До проблеми методологічного забезпечення теоретичного аналізу державотворення і правотворення в Україні // Право України, 2006. – № 4. – С. 21-28.
12. Сурмин Ю. Методология анализа ситуаций. – К: Центр инноваций и развития, 1999. – 94 с.
13. Циппеліус Райнгольд. Юридична методологія / Роман Корнута (пер., адапт., прикл. з права України і список термінів). – К.: Реферат, 2004. – 176 с.

Тема 2. Теорія держави і права – фундаментальна юридична наука і навчальна дисципліна

Вступ

1. Поняття та структура юридичної науки.
2. Теорія держави і права як наука, її об'єкт, предмет і функції.
3. Теорія держави і права як навчальна дисципліна.

Висновок.

Література:

1. Семеніхін І.В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / І.В.Семеніхін. – Х. : Юрайт, 2012. – 88 с.
2. Правова доктрина України: у 5 т. – Х.: Право, 2013. - Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я. Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. – 976 с.
3. Кучук А.М. Теорія держави і права: сучасний стан і перспективи розвитку / А.М. Кучук // Підприємництво, господарство і право. – 2010. - № 5. – С. 3-6.
4. Сердюк І.А. Визначення предмету теорії держави і права: доктринальні підходи та правове закріплення / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2013. – № 3 (67). – С. 40-52.
5. Гусарев С., Колодій А. Фундаменталізація теорії держави і права // Право України, 2009. – № 4. – С. 194–196
6. Байтин М. И. О методологическом значении и предмете общей теории государства и права // Государство и право, 2007. – № 4. – С. 5 – 9.
7. Кельман М. Аналіз традиційності і новацій у розвитку теорії держави і права // Право України, 2006. – № 9. – С. 38-42
8. Тімочко О. Ю. Про предмет і об'єкт теорії держави та права // Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Серія юрид. – Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – Вип. 2. – С. 64-70.
9. Цвік М. Основні напрямки наукових досліджень в галузі теорії та історії держави і права // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2-3 (33-34). – С. 25-37.
10. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. – 260 с.
11. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : [монографія] / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю. М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2012. – 492 с.
12. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права : учеб. / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2001. – 760 с.
13. Марчук В. М. Нариси з теорії права: навч. посіб / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва. – К. : Істина, 2004. – 304 с.
14. Машков А. Проблеми теорії держави та права. Основи : курс лекцій / А. Машков. – К. : Четверта хвиля, 2008. – 464 с.

Тема 3. Суспільство: теоретико-правові аспекти функціонування.

Вступ

1. Суспільство як система.

2. Первісне суспільство: економічна основа, організація влади та норми поведінки.

3. Громадянське суспільство як найбільш досконала форма організації людей в сучасних умовах.

Висновок.

Література:

1. Алексеев В.П. История первобытного общества: учебник для студентов вузов по специальности «Истории» / В.П. Алексеев, А.И. Першиц. – 6-е изд. – М.: Аст, Астрель, 2007. – 350 с.

2. Любашиц В.Я. Первобытное общество: общественная власть и формы организации / В.Я. Любашиц // Вісник ЛІВС МВС України, 2000. – №2. – С. 22-29.

3. Думанов Х.М., Першиц А.И. Мононорматика и начальное право // Государство и право, 2000. – № 9. – С.86-95.

4. Луман Н.Л. Общество как социальная система. Пер. с нем. / А. Антоновский. – М: Издательство «Логос». 2004. – 232 с.

5. Спиця Н.В. Суспільство як самоорганізуюча система: методологія синергетичної парадигми // Гуманітарний вісник ЗДІА, 2007. – Випуск 30. – С. 82-92.

6. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «громадянське суспільство» / І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2014. – № 3 (71). – С. 40-52.

7. Безродна В.І. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні у контексті модернізації / В.І. Безродна // Держава і право. – 2002. – Вип. 17. – С 481-485.

8. Кучук А.М. Модуси громадянського суспільства і правової держави: Україна та Європа / А.М. Кучук // Право і суспільство, 2011. – № 3. – С. 20-23.

9. Пасько Я.І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця v. протистояння / Я. І. Пасько. – К.: ПАРАПАН, 2008. – 272 с.

10. Томаш Л.В. Громадянське суспільство як система забезпечення життєдіяльності політичної, економічної, соціальної та духовної сфер / Л.В. Томаш // Часопис Київського університету права, 2012. – № 2. – С. 366-371.

11. Магновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України, 2005. – № 7. – С. 25-30.

12. Открытое общество и его враги. Т. 1: Чары Платона. Пер. с англ. под ред. В.Н. Садовского. – М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.

Тема 4. Система регулювання суспільних відносин в умовах первісного суспільства.

Вступ

1. Соціальні норми первісного суспільства.
  2. Мононорми: вимисел чи реальність?
  3. Співвідношення норм права та норм поведінки первісного суспільства.
- Висновок.

Література:

1. Алексеев В.П. История первобытного общества: учебник / В.П. Алексеев, А.И. Першиц. – 6-е изд. – М.: Аст, Астрель, 2007. – 350 с.
2. Думанов Х.М., Першиц А.И. Мононорматика и начальное право // Государство и право, 2000. – № 9. – С.86-95.
3. Любашиц В.Я. Первобытное общество: общественная власть и формы организации / В.Я. Любашиц // Вісник ЛІВС МВС України, 2000. – №2. – С. 22-29.
4. Лисюк І.В. Деякі питання виникнення соціальних норм / І.В. Лисюк // Часопис Київського університету права, 2011. – №3. – С. 65-69
5. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права. – К.: Ін Юре, 2002. – 472 с.
6. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права. Современные трактовки и новые подходы: учебное пособие / Т.В. Кашанина – М., Высшая школа., 2004. – 325 с.
7. Шевчук А.В. Охорона первісної моралі / А.В. Шевчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки, 2014. – Випуск 1. Том 1. – С. 43-48.
8. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – 3-е вид. перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017; Ліра ЛТД. – 480 с.
9. Теорія держави і права. Академічний курс / за ред.: О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – 2-ге вид., пер. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
10. Теория государства и права: учебник / Н.И. Матузов, А.В. Малько. – М. : Юристъ, 2004. – 245 с.

Тема 5. Держава і право в політичній системі суспільства

Вступ.

1. Поняття політичної системи суспільства.
  2. Структура політичної системи суспільства.
  3. Функції політичної системи суспільства.
  4. Місце держави та роль права в політичній системі суспільства.
- Висновок.

Література:

1. Беляєва М.В. Політична система суспільства як основа функціонування держави в політичній сфері / М.В. Беляєва // Актуальні проблеми політики, 2006. – Випуск 29. – С. 378 – 383.
2. Назаренко О. Політична система суспільства: сутність, основні риси, функції / О. Назаренко // Вісник Київського національного ун-ту ім. Т.Г. Шевченко. Юридичні науки, 2012. – № 94. – С. 86-89.
3. Буник В. Поняття політичної системи суспільства : теоретичний аспект / В. Буник // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія, 2010. - Випуск 15. – С. 7-10
4. Рияд Таха Шамсан. Политическая система (организация) общества: автореф. канд. ... юрид. наук: 12.00.01 / Одеський ГУ. – Одеса, 1992. – 15 с.
5. Журавський, В. С. Політична система України: проблеми становлення і розвитку (правовий аспект) / В. С. Журавський. - К.: Парламент, вид-во, 1999. - 112 с.
6. Клімова Г.П., Клімов О.В. Держава в політичній системі суспільства / Г.П. Клімова, О.В. Клімов // Гуманітарний часопис, 2006. – № 3. – С. 94-99
7. Поволокіна К. Взаємодія правової та політичної систем в Україні // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 32-33.
8. Политология. Курс лекций: Учеб. Пособие / Под ред. М. Н. Марченко. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 282с.
9. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / редкол.: Ф.М. Рудич та ін. – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 248 с.
10. Тодика О.Ю. Конституційні принципи політичної системи і здійснення народовладдя // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб./ Відп. ред. В.Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2005. – Вип. 72. – С. 3-9.

Тема 6. Закономірності виникнення держави і права.

Вступ.

1. Характеристика теорій походження держави.
2. Характеристика теорій походження права.
3. Форми виникнення держави та шляхи формування права у різних народів світу.

Висновок.

Література:

1. Орлова О.О. Теорії походження держави: поняття, різні підходи, представники // Держава і право: історія, теорія, практика: Науковий

методичний щорічник кафедри теорії та історії держави та права – Випуск 1. – 2003. – С. 145-152.

2. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права. Современные трактовки и новые подходы: Учебное пособие / Т.В. Кашанина – М., Высшая школа., 2004. – 325 с.

3. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Алерта, 2015. – 288 с.

4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб.— Вид. 10-те, доп. – Львів: Край, 2008. – 224 с.

5. Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – 3-е вид. перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017; Ліра ЛТД. – 480 с.

6. Теорія держави і права [Текст] / за заг. ред. В. В. Копейчикова. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 368 с.

7. Теорія держави і права [Текст]: посіб. для підготовки до держ. іспитів / за заг. ред. О. В. Петришина. - 2-ге вид., допов. і змін. - Х. : Право, 2013. - 208 с.

8. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

Тема 7. Легалізація та легітимація державної влади.

Вступ.

1. Легітимність і легалізація: співвідношення понять.

2. Типологія легітимності.

3. Легалізація державної влади.

Висновок.

Література:

1. Коваль О.Я. Співвідношення понять «легітимність» та «легальність» державної влади як визначальних категорій функціонування суспільства / О.Я. Коваль // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія», 2015. – Випуск 3. – С. 18-22.

2. Кравцова З.С. До питання визначення поняття «легітимація державної влади»: конституційно-правовий аспект / З.С. Кравцова // Юридичний науковий електронний журнал, 2015. – № 1. – С. 24-28

3. Ковальчук В.Б. Легітимність державної влади: теоретико-правові аспекти: автореф. дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Віталій Богданович Ковальчук. – Харків: 2011. – 39 с.

4. Музика І. В. Легальність, легалізація, легітимація (як юридичні терміни) // Юридична енциклопедія. – Т. 6. – К.: Наукова думка, 2009. – С. 96-97.

5. Цокур Є.Г. Легітимність політичної влади: джерела, особливості, перспективи: монографія / Є.Г. Цокур. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 330 с.

6. Сіренко В.Ф. Про легальність і легітимність державної влади / В.Ф.Сіренко. – К. : Оріяни, 2006. – 60 с.

7. Верник О., Машков А. та ін. Межі державної влади / За заг. ред. В. Самохвалова. – К., 2001. – 216 с.

8. Козюбра М. Державна влада: межі здійснення та форми організації (політико-правові аспекти) // Українське право. – 1995. – № 2. – С. 25-34.

9. Рябов С. Державна влада: проблеми авторитету й легітимності. – К., 1996. – 124 с.

10. Чехович Т. В. Державна влада як інститут конституційного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Київ, 2005. – 19 с.

11. Чехович Т. В. Сутність і юридична природа державної влади // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 3. – С. 18-21.

Тема 8. Політико-правова ідея суверенітету та її реалізація в українському державотворенні.

Вступ.

1. Суверенітет в історії державно-правової думки.

2. Поняття та види суверенітету.

3. Реалізація принципу суверенітету в українському державотворенні.

Висновок.

Література:

1. Мере Ж. Принцип суверенітету. Історія і основи новітньої влади [Текст] : пер. з фр. / Ж. Мере. – Львів : Кальварія, 2003. – 216 с.

2. Клименко М.М. Етапи становлення ідеї народного суверенітету в контексті розвитку правової держави / М. М. Клименко, І. В. Литвин // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 трав. 2008 р.). – Ч. 1. – Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2008. – С. 59-62.

3. Белєвцева В. Державний суверенітет, його ознаки та властивості / В. Белєвцева // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 7-10.

4. Волянська Г.М. Народний суверенітет та форми його реалізації в Україні: конституційно-правові аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук.: 12.00.02. – К., 1995. – 23 с.

5. Гапотій В.Д. Теоретичні та практичні аспекти суверенітету народу, нації та держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.01. – Х, 2005. – 18 с.

6. Книгін К. Реалізація народного волевиявлення, вираженого в рішеннях всеукраїнських референдумів: окремі проблеми // Право України. – 2003. – № 8. – С. 44-47.
7. Скрипнюк О. Проблеми забезпечення державного суверенітету України на сучасному етапі(конституційно-правовий аспект) // Вісник Національної академії правових наук України, 2014. - №2(77) с. 18-26
8. Касьян В. Суверенітет держави / В. Касьян // Мала енциклопедія етнодержавства ; за ред. Ю. І. Римаренка. - К. : Довіра ; Генеза, 1996. - 942 с.
9. Шаповал Т. Народний суверенітет та політичні права і свободи (питання співвідношення) / Т. Шаповал // Право України. — 2008. — № 2. — С. 9-14
10. Червяцова А.О. Народний суверенітет: загальна характеристика// Вісник Університету внутрішніх справ. – 2000. – Спецвипуск. – С. 76–79.
11. Шипілов Л.М. Принцип народовладдя і його здійснення в Україні: Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. - Х, 2004. – 18с.
12. Шипілов Л.М. Про деякі питання теорії народовладдя // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4 (27). – С. 224-231.

Тема 9. Поняття та соціальне призначення держави.

Вступ.

1. Плюралізм підходів до розуміння поняття «держави».
2. Характеристика ознак держави: історичний аспект.
3. Сутність держави: поняття та різні підходи

Висновок.

Література:

1. Тимошенко В.І. Розвиток теорії держави в політико-правовій думці України і Росії (кінець 19-початок 20 століття): монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 358 с.
2. Еллинек, Г. Общее учение о государстве / Г. Еллинек. - СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 752 с.
3. Боровікова В.С. Сутність держави: науково-понятійне тлумачення в теорії держави Б. Кістяківського / В.С. Боровікова // Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2015. – № 1. – С. 3-17.
4. Бутенко А.П. Государство: его вчерашние и сегодняшние трактовки // Государство и право, 1993 – № 7. – С. 22-31.
5. Мамут Л.С. Социальное государство с точки зрения права // Государство и право, 2001. – № 7. – С. 44-52.
6. Медведчук В. Держава в умовах перехідного суспільства // Право України, 1998. – № 3. – С. 45-59.
7. Телятник Л. Проблеми розширення логічного обсягу загального поняття держави // Право України, 1999. – № 9. – С. 33-39.

8. Приходько С. Держава і соціальний захист громадян // Право України, 1999. – № 9. – С. 31-40.
9. Рабінович П., Лобода Ю. Соціальна сутність держави: теоретико-методологічні засади дослідження // Право України, 2002. – № 1. – С. 58-65.
10. Сиренко В. Ф. Государство: демократическое, правовое, социальное (Очерки. Дискурсионные вопросы). – К.: Ин-т гос. и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, 2013. – 340 с.

Тема 10. Поняття та зміст правоохоронної функції сучасної правової держави.

Вступ.

1. Функції держави: поняття і види.
  2. Правоохоронна функція держави: поняття і зміст.
  3. Правоохоронна діяльність як форма реалізації правоохоронної функції.
- Висновок.

Література:

1. Лошихін О.М. Функції сучасної держави: нарис юридичної теорії: монографія. – К. : Логос, 2013. – 228 с.
2. Сердюк І.А. Функції держави та форми здійснення функцій держави: співвідношення понять / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2013. – № 1 (65). – С. 125-133.
3. Онопенко П.В. Функції сучасної держави, їх сутність, різновиди та тенденції розвитку // Держава і право. – 2000. – № 7. – С.72-76.
4. Білозьоров Є. В. Правозахисна функція держави: сутність та механізм здійснення в Україні : [монографія] / Є. В. Білозьоров, В. І. Вишковська. – К. : ФОП Кандиба Т. П., 2015. – 168 с.
5. Онопенко П.В.Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація : автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2005. – 16 с.
6. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 – К., 2005. – 20 с.
7. Ковальський В. Охоронна функція держави як система // Юридична Україна. – 2003. – № 11. – С. 26-30.
8. Кучук А.М. Основні напрями та завдання правоохоронної діяльності // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 27. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2005. – С. 85-90.
9. Кучук А.М. Правоохоронна діяльність: питання теоретичного визначення // Науковий вісник Юридичної академії МВС. – 2003. – № 2. – С. 63-68.
10. Сажнів І.В. Суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави:

теоретико-правовий аналіз // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2001. – №4. – С.73-81.

11. Сажнев І.В. До питання щодо визначення поняття „правоохоронна функція держави” // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. – 2000. – Вип. 4. – С. 62–71.

Тема 11. Правовий статус людини і громадянина.

Вступ.

1. Образи людини у загальнотеоретичному правознавстві.

2. Поняття та види правового статусу.

3. Структура правового статусу людини і громадянина.

Висновок.

Література:

1. Гудима Д. Образи людини у загальнотеоретичному правознавстві: постановка проблеми // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції. – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2007. – С. 14-15.

2. Шульга А.М. Правовий статус особистості, його види // Право і безпека, 2012. – № 2(44). – С. 19-22.

3. Білозьоров Є.В. Правовий статус особи в Україні // Другі юридичні читання: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 18 травня 2005 р. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – С. 13-15.

4. Тодыка Ю. Н. Конституционноправовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка ; Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого, Академия правовых наук Украины. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – 367 с.

5. Гусарев С.Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції. – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2007. – С. 18-21.

6. Добрянський С. Теорія прав людини: до постановки окремих проблем // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 14-16.

7. Стремухов А.В., Гасанов К.К. Свойства основных прав человека как правовое явление // История государства и права, 2003. – № 6. – С. 32-35.

8. Шаповал В., Шаповал Т. Загальні характеристики конституційних статусів людини і громадянина в Україні // Право України, 2006. – № 9. – С. 47-51.

9. Шукліна Н. Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 12. – С. 52-62.

Тема 12. Права і свободи людини в теорії прав людини.

Вступ.

1. Права і свободи людини: співвідношення понять.
2. Класифікація прав людини.
3. Покоління прав людини.

Висновок.

Література:

1. Рабінович П. Основоположні права людини: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження та викладання / П. Рабінович // *Право України*. – 2015. – № 2. – С. 9-23
2. Загоруй І.С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини // *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*, 2016. – № 2. – С. 66-82.
3. Права человека: учебник / под. ред. Е.А. Лукашевой. – 2 изд. перераб. – М. : Норма, 2011. – 560 с.
4. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К. : Правова єдність, 2008. – С. 262.
5. Селіванов В. Права і свободи людини: класична доктрина і сучасна концепція (до порівняльної характеристики) / В. Селіванов // *Вісник Академії правових наук України*. – 2005. – № 4 (43). – С.3-15.
6. Рабінович П.М. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістовна класифікація / П.М. Рабінович // *Вісник Національної академії правових наук України*. – 2013. – № 2. – С. 10–16.
7. Кириченко Ю.В. Класифікація прав і свобод людини і громадянина за Конституцією України: теоретичні та практичні аспекти / Ю.В. Кириченко // *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Право»*. – 2014. – Вип. 21. – С. 26–32.
8. Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. – К.: Ін Юре, 2004. – 368 с.
9. Дашковська О.Р. Покоління прав людини як соціальна форма опосередкування свободи / О.Р. Дашковська // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2016. – № 22. – С. 4-7.
10. Шибаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*, 2015. – Випуск 31. Том 1. – С. 57-61.
11. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
12. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми / О. Аврамова, О. Жидкова // *Право України*. – 2010. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-212.html>

Тема 13. Правоохоронна діяльність як динамічна складова правоохоронної системи суспільства

Вступ.

1. Поняття правоохоронної діяльності.
2. Завдання та функції правоохоронної діяльності.
3. Механізм здійснення правоохорони.

Висновок.

Література:

1. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки / І. Бондаренко // *Право України*. – 2003. – № 4. – С. 18–21.
2. Ведерніков Ю.А., Шкарупа В.К., Карпунчев В.П. Щодо визначення поняття правоохоронної діяльності // *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. – 2001. – № 3. – С.102–111.
3. Кучук А.М. Правоохоронна діяльність: питання теоретичного визначення // *Науковий вісник Юридичної академії МВС*. – 2003. – № 2. – С. 63-68.
4. Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект : монограф. / В. О. Боняк. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2015. – 372 с.
5. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 576 с.
6. Кучук А.М. Основні напрями та завдання правоохоронної діяльності // *Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 27*. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2005. – С. 85-90.
7. Новік О. Правоохоронна діяльність: її бачення крізь призму людини // *Право України*. – 2003. – № 9. – С. 121–124.
8. Кучук А.М. Правоохоронна діяльність: проблемні питання визначення поняття // *Держава і право: історія, теорія, практика: Наук. та метод. щорічник кафедри теорії та історії держави і права*. – Вип. 1. – Д.: Юрид. акад. М-ва внутр. справ, 2003. – С. 130-137.
9. Кучук А.М. Сучасна парадигма правоохоронної діяльності // *Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск*. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2005. – С. 199-203.
10. Степаненко Ю.В. Понятие и содержание правоохранительной деятельности // *Российский следователь*. – 2003. – № 8. – С. 20-28.
11. Тихомиров О.Д., Ведерніков Ю.А. Діалектика змісту та форми правоохоронної діяльності // *Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників органів внутрішніх справ: Зб. наук. праць*. – К., 1995. – С. 166-173.

Тема 14. Правоохоронна система суспільства.

Вступ.

1. Поняття правоохоронної системи суспільства.
2. Структура правоохоронної системи суспільства.
3. Напрями вдосконалення правоохоронної системи суспільства.

Висновок.

Література:

1. Соколенко О.Л. Поняття і структура правоохоронної системи / О.Л. Соколенко // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2013. – Вип. 4. – С. 91-96.
2. Боняк В.О. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правоохоронна система» / В. О. Боняк // Вісник Дніпропетр. ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Сер. «Юридичні науки». – 2011. – № 1 (1). – С. 67–71.
3. Кучук А.М. Правоохоронна система України: визначення поняття і структура // Науковий потенціал майбутнього України на шляху до європейської інтеграції: Мат-ли наук. конференції курсантів, студентів та молодих науковців (26 березня 2004 р.). – Д., 2004. – С. 183-184.
4. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / Куліш А. М. ; ХНУВС. – Х., 2009. – 31 с.
5. Мойсик В. Реформування правоохоронної системи – шлях до правової держави // Голос України. – 2004. – № 177. – 23 вересня – С. 1, 4.
6. Пікуля Т.О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Пікуля Т. О.; НАВС України. – К., 2004. – 20 с.
7. Кучук А.М. Правоохоронні органи в механізмі правоохорони // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. Конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 142-144.
8. Кучук А.М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні. Автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01 – К., 2007. – 20 с.
9. Кучук А.М., Ведерніков Ю.А. Удосконалення правоохорони як неодмінна умова євроінтеграції // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 109-111.
10. Нор В., Грищук В., Кир'яков В. Недержавна правоохоронна діяльність: (правова концепція) // Право України. – 1992. – № 2. – С. 23–25.
11. Півненко В. Правоохоронна система України: визначення і функціонування // Вісник прокуратури. – 2003. – № 2. – С. 39–45.

Тема 15. Правові гарантії забезпечення прав людини.

Вступ.

1. Система гарантування прав і законних інтересів людини і громадянина.

2. Правові гарантії – як засіб забезпечення прав і свобод особи в сучасних умовах.

3. Діяльність судових і правоохоронних органів як найважливіша юридична гарантія охорони та захисту прав людини.

Висновок.

Література:

1. Романова А.А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні // Форум права, 2012. – № 2. – С. 599–602.

2. Актуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні : навч. посібник / Ж.М. Пустовіт – К. : КНТ, 2009. – 232 с.

3. Авдюгін Р. Правові засоби як гарантії забезпечення прав людини / Р. Авдюгін // Юридичний вісник. – 2010. – № 1. – С. 8–12.

4. Пацкан В.В. Система забезпечення прав та свобод людини та громадянина / В.В. Пацкан // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Юридичні науки, 2014. – Випуск 6-1. Том1. – С. 92-96.

5. Богачова Л.Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві / Л.Л. Богачова // Державне будівництво та місцеве самоврядування, 2011. – Випуск 22. – С. 56-70

6. Права человека: учебник / под. ред. Е.А. Лукашевой. – 2 изд. перераб. – М. : Норма, 2011. – 560 с.

7. Пастухова, Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини : навч. посіб. – Сімферополь: Таврія, 2009. – 224 с.;

8. Барчук Г.І., Олійник А.Ю. Діяльність судових та правоохоронних органів щодо забезпечення прав, свобод та обов'язків людини і громадянина // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2003. – № 2. – С. 173-181.

9. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2000. – 16 с.

10. Мінюков А. Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина: їх повноваження // Право України. – 2002. – № 4. – С. 61-65.

11. Білозьоров Є.В. Конституційні гарантії соціально-правового захисту прав і свобод громадян України // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 2. – С. 181-186.

Тема № 16. Суд в інституційній системі захисту прав людини

План

1. Система інститутів захисту прав людини
  2. Місце та роль суду в інституційній системі захисту прав людини
  3. Європейський Суд з прав людини як гарант дотримання державою норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
- Висновок.

Література:

1. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Стахура Богдан Ігорович. – Львів, 2016. – 180 с.
2. Барчук Г.І., Олійник А.Ю. Діяльність судових та правоохоронних органів щодо забезпечення прав, свобод та обов'язків людини і громадянина // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України, 2003. – № 2. – С. 173-181.
3. Мінюков А. Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина: їх повноваження // Право України, 2002. – № 4. – С. 61-65.
4. Маляренко В. Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України / В. Т. Маляренко. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – С. 175.
5. Стефанюк В. Правозахисна діяльність судів України // Право України, 1999. – № 5. – С. 18-22.
6. Савенко М. Д. Конституційний Суд і омбудсман у державному механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина / М. Д. Савенко // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 72.
7. Завгородній В.А. Правова природа рішень Європейського Суду з прав людини / В.А. Завгородній // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція, 2015. – №15. Том.1. – С. 19-22.
8. Завгородній В.А. Функції рішень Європейського Суду з прав людини // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2015. – №4. – С.105-116
9. Завгородній В.А. Понятие и сущность практики Европейского Суда по правам человека / В.А. Завгородний // *Leges si viata*, 2018. – № 1/2. – С. 30-35.
10. Куц Г. Застосування норм Європейської конвенції та прецедентної практики Європейського суду з прав людини судами України // Право України – 2002. – № 2. – С. 125-139.
11. Завгородній В.А. Прецедентність як ознака практики Європейського Суду з прав людини / В.А. Завгородній // *Eurasian Academic Research Journal*, 2017. – № 12(18). – С. 14-20.

Тема 17. Демократія: історія і сучасність.

Вступ.

1. Ознаки та принципи демократії.
2. Демократія у світовій історико-правовій думці.
3. Форми і види демократії.

Висновок.

Література:

1. Ревель Ж.-Ф. Друга молодість демократії: Майбутнє демократичного імпульсу / Ж.-Ф. Ревель; пер. з англ. Н. Комаровой. – К. : Сфера, 2001. – 287 с.
2. Скрипнюк О.В. Демократія: Україна та світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика) / О.В. Скрипнюк. – К. : Логос, 2006. – 368 с.
3. Гапоненко В. Майбутнє демократії / В. Гапоненко // Віче. – 2007. – № 17. – С. 45-47.
4. Левіна Ю. Демократія як форма політичного режиму // Вісник Академії правових наук, 2006. – Вип. 3. – С. 29-34.
5. Андрійчук Т.С. Сучасні концепції демократії у працях французьких дослідників // Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право, 2012. - № 1 (13). – С. 3-8.
6. Ковальчук В.Б., Забокрицький І.І. Представницька демократія: поняття, ознаки, критерії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/kovalchuk_zabokrytskyu.pdf
7. Погорілко В.Ф. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. – № 8. – С. 26-32.
8. Невичерпність демократії: видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К.: Укр. письменник, 1994. – 198 с.
9. Скрипнюк О. Демократія як механізм державного управління // Вісник Академії правових наук. – 2006. – Вип. 3. – С. 22-30.
10. Скрипнюк О. Демократія: Україна і світовий вимір. – К., 2006.
11. Чубин О. Свобода вираження поглядів – основа демократичного суспільства // Вісник прокуратури. – 2003. - № 7.
12. Шаповал В. Безпосередня демократія і представницька демократія у взаємозв'язках // Право України. – 2004. – № 8. – С. 42-51.

Тема 18. Поняття та структура форми держави.

Вступ.

1. Форма держави: поняття та її внутрішня будова.
2. Форма державного правління: поняття та її різновиди.
3. Форма державного устрою: поняття та її різновиди.
4. Форма державно-правового режиму: поняття та її різновиду.

Висновок.

Література:

1. Толстенко В. Форма держави і засоби її конституційно-правового закріплення / В. Толстенко // Юридична Україна, 2013. – №8. – С. 37-44.
2. Процюк І.В. Форма і зміст у понятті «Форма державного правління» / І.В. Процюк // Юридичний науковий електронний журнал, 2015. – № 5. – С. 39-42.
3. Бостан С. Форма державного правління: закономірності, тенденції, особливості розвитку / С. Бостан // Право України, 2014. – № 8. – С. 27-38.
4. Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : монографія / С. Г. Серьогіна. – Х. : Право, 2011. – 768 с.
5. Алексєєнко І.Г. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики : моногр. / І.Г. Алексєєнко. – Д., 2011. – 428 с.
6. Бариська Я. О. Форма державного правління: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. – Л., 2010. – 20 с.
7. Сухонос В. Форма державно-територіального устрою // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 1. – С. 35-42.
8. Телешун С. Поняття державного устрою України: проблеми теорії і практики // Право України. – 2000. – № 6. – С. 21-29.
9. Шаповал В. Державний устрій України: політико-правовий аспект, проблеми. // Українське право. – 1996. – № 1. – С. 42-53.
10. Дроботова Т. Правові ознаки демократичного державно-правового режиму: актуальні питання систематизації / Т. Дроботова // Юридична Україна, 2010. – № 1. – С. 34-40.
11. Линецкий С. Теоретичні підходи до визначення та еволюції української моделі державного режиму / С. Линецкий // Право України, 1999. – № 7. – С. 15-27.

Тема 19. Авторитарний державно-правовий режим в умовах переходу до демократії.

Вступ.

1. Державно-правовий режим: поняття та різновиди.
2. Характеристика авторитарного державно-правового режиму.
3. Сутність та функції авторитарного державно-правового режиму в умовах переходу до демократії.

Висновок.

Література:

1. Лемак В., Попович Т. Державний режим як теоретико-правова категорія (поняття, критерії для видової класифікації) / В. Лемак, Т. Попович // Публічне право, 2014. – № 4 (16). – С. 177-182.

2. Сухонос В. Аналіз державного режиму: термінологія, класифікація та характеристика в постіндустріальну епоху // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 12. – С. 35-43.
3. Шипунов Г. Авторитарний політичний режим: теоретико-методологічні підходи до визначення / Г. Шипунов // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2014. – Випуск 5. – С.329–338.
4. Лемак В. Форма державного режиму в постсоціалістичних країнах: теоретико-правовий аналіз // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2003. – № 2. – С. 142-146.
5. Тимчук О.Л. Політико-правові особливості сучасних авторитарних політичних режимів / О.Л. Тимчук // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки, 2009. – № 2. – С. 48-54.
6. Сухонос В.В. Сутність та функції авторитарного державного режиму в умовах переходу до демократії (теоретико-методологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. – К., 2000. – 20 с.
7. Линецкий С. Теоретичні підходи до визначення та еволюції української моделі державного режиму // Право України. – 1999. – № 7. – С. 44-52.
8. Мазуров И. Фашизм как форма тоталитаризма // Общественные науки и современность, 1993. – № 5. – 36-40.

Тема 20. Плюралізм підходів до типології держави.

Вступ.

1. Типологія держави: поняття та значення.
2. Критерії типології держав та характеристика типів держави.
3. Перехідний тип держави.

Висновок.

Література:

1. Герилів Д.Ю. Типологія держави: теоретико-правове дослідження: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01 / ЛьвДУВС. – Л., 2014. – 20 с.
2. Богушова І.В. Теоретико-правовий аналіз деяких підходів до типології держав // Часопис Київського університету права, 2012. – № 3. – С. 29-31.
3. Пікуля Т.О. Методологічні критерії та класифікаційні схеми типологізації держав світу / Т.О. Пікуля // Збірник наукових праць Ірпінської фінансовоюридичної академії (економіка, право), 2013. – Вип. 2. – С. 225-233.
4. Крестовська Н.М. Нові підходи до типології держави / Н.М. Крестовська // Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / [Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю.М. Оборотова. – Одеса : Фенікс, 2012. – 492 с.
5. Кульков М.О. Теоретические проблемы типологии форм государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кульков Макар Олегович / Волгогр. гос. универ. – Саратов, 2008. – 34 с.
6. Хабибулин А. Г. Теоретико-методологические проблемы типологии

государства : автореф. дис. ... д-ра юрид наук : спец. 12.00.01 : теория и история права и государства; история правовых учений / Алик Галимзянович Хабибулин ; С.-Петербург. акад. МВД России. – СПб., 1997. – 49 с.

7. Синенко Ю. С. Нетрадиционные подходы к типологии государства / Ю. С. Синенко // Науч. вестник Омск. акад. МВД России. – 2006. – № 2. – С. 46–50.

8. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу : навчальний посібник / Л. А. Луць. – Львів : Юрид. ф-т ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 256 с.

9. Моїсеєнко Д.М. «Перехідна держава» та «постсоціалістична держава»: співвідношення понять / Д.М. Моїсеєнко // Держава та регіони. Серія: Право, 2014. – № 1 (43). – С. 14-17.

Тема 21. Держава як система державних органів: західне та східне трактування.

Вступ.

1. Держава як система інститутів влади.
2. Механізм держави: „радянське» трактування.
3. Механізм держави: сучасне трактування.

Висновок.

Література:

1. Харченко Н.П. Механізм держави та його структура / Н.П. Харченко // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 41. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – С. 91–97.

2. Пікуля Т.О. Сучасний підхід до інтерпретації поняття «механізм держави» / Т.О. Пікуля // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2012. – Випуск № 2(1). – С. 46–54.

3. Бистрик Г. Механізм держави в системі сучасних теоретико-правових досліджень / Г. Бистрик // Юридична Україна. – 2013. – № 10. – С. 8-14.

4. Дудченко О.С. Теоретична визначеність і змістовне наповнення поняття «механізм держави» / О. С. Дудченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 1. – С. 10-12.

5. Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – Том 20 (59). – № 2. – 2007. – С. 287–294.

6. Пильгун Н.В. Поняття «механізм держави» в сучасній юридичній думці / Н.В. Пильгун, В.В. Бурбеза // Юридичний вісник, 2017. – №2 (43). – С. 46-51.

7. Ковбасюк С. В. Поняття та класифікація інститутів держави / С. В. Ковбасюк // Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / [Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю.М. Оборотова. – Одеса : Фенікс, 2012. – 492 с.

8. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель [Текст] / Л. Р. Наливайко. - Х.: Право, 2009. - 600 с.

9. Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: Монограф. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. – 360 с.

10. Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти // Право України. – 2003. – № 8. – С. 25-29.

Тема 22. Порядок формування органів державної влади: світовий досвід

Вступ.

1. Порядок формування представницьких органів держави.

2. Виконавчі органи влади: склад і процедура формування.

3. Система судових органів влади та спосіб її формування.

Висновок.

Література:

1. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / Ж. Зіллер. – К. : Основи, 1996. – 420 с.

2. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник / Под ред. – д.ю.н., проф. А.Я.Сухарева. – 2-е изд; изм. и доп. – М., Изд-во Норма – 2003. – 976 с.

3. Воронов М.М. Зубенко Г.В. Двопалатний парламент: досвід зарубіжних країн та ідеї запровадження в Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО», 2013. – Випуск № 14. – С. 50-54.

4. Совгиря О. Правове регулювання формування уряду: досвід зарубіжних країн та проблеми вітчизняного законодавства / О. Совгиря // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Юридичні науки, 2011. – № 89. – С. 38-41.

5. Дахова І.І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: порівняльно- правовий аспект : дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2006. — 197 с.

6. Ославський М.І. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади: навч. посібник. – К.: Знання, 2009. – 216 с.

7. Шишкін В. І. Судові системи країн світу: навч. посіб. : у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К., 2001. – Кн. 1. – 320 с.

8. Москвич Л.М. Судові системи світу: класифікація і загальна характеристика / Л. М. Москвич // Проблеми законності : Республік. міжвід. наук. зб. – Х., 2008. – Вип. 96. – С. 202–209.

9. Яровая М.В. Судебные системы современных европейских государств: сравнительно-правовой анализ : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / М. В. Яровая. – М., 2006. – 198 с.

Тема 23. Ідеальна держава в політико-правовій думці.

Вступ.

1. Концепції ідеальної держави в античні часи та Середньовіччя.
  2. Характеристика основних концепцій ідеальної держави в Новий та Новітній час.
  3. Концепція правової держави.
- Висновок.

Література:

1. Історія вчень про державу і право: навч. посібник / Ю.А.Ведерніков, В.В. Чурпіта, А.М.Колодій та ін. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2001. – 140 с.
2. Семикрас В. В. Місце ідей античності та неокантіанства у концепції «ідеальної держави» Богдана Кістяківського // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник», 2015. – Випуск 102. – С. 294-298.
3. Безродний Є.Ф., Ковальчук Г.К., Масляний О.С. Світова класична думка про державу і право: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 391 с.
4. Терзі О.С. Розвиток історії ідеї правової держави / О.С. Терзі // «Наука. Релігія. Суспільство», 2008. – № 1. – С. 148-152.
5. Бабкін В. Д. Від правової до соціально-правової держави / В. Д. Бабкін // Правова держава. – 2001. – Вип. 12. – С. 270–281.
6. Єрмоленко Д. Співвідношення соціальної та правової держави / Д. О. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 8. – С. 95–96.
7. Скрипнюк О. В. Правова держава і становлення системи соціально орієнтованого державного управління / О. В. Скрипнюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – № 2 (37). – С. 3–12.
8. Герасіна Л.М. Держава правова / Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О.Поліщук. – Х.: Право, 2015. – 156 с.
9. Боєр В.Р. Правовое государство: Идея, концепция, реальность / В.Р. Боєр. – СПб, 1996. – 324 с.
10. Соломін О.А. Концепція правової держави: сучасний контекст / О.А.Соломін // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки, 2012. – Том 134. – С. 3-7.

Тема 24. Правова держава.

Вступ.

1. Історія розвитку ідеї правової держави.
  2. Поняття та принципи правової держави.
  3. Формування правової держави в Україні.
- Висновок.

Література:

1. Терзі О.С. Розвиток історії ідеї правової держави / О.С. Терзі // «Наука. Релігія. Суспільство», 2008. – № 1. – С. 148-152.
2. Калинин С. О генезисе концепции правового государства // Проблемы державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 27-28.
3. Соломін О.А. Концепція правової держави: сучасний контекст / О.А.Соломін // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки, 2012. – Том 134. – С. 3-7.
4. Герасіна Л.М. Держава правава / Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О.Поліщук. – Х.: Право, 2015. – 156 с.
5. Боер В.Р. Правовое государство: идея, концепция, реальность / В.Р. Боер. – СПб, 1996. – 324 с.
6. Іваненко Г. Основні принципи правової держави / Г. Іваненко // Митна справа. – 2002. – № 4. – С. 21-30.
7. Бабкін В. Д. Від правової до соціально-правової держави / В. Д. Бабкін // Правова держава. – 2001. – Вип. 12. – С. 270–281.
8. Єрмоленко Д. Співвідношення соціальної та правової держави / Д. О. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 8. – С. 95–96.
9. Скрипнюк О. В. Соціальна, правава держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України : монографія / О. В. Скрипнюк. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – 600 с.
10. Васькович Й. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні / Й. Васькович // Право України. – 2000. – № 1. – С. 5-20.
11. Махновський І. Демократична, соціальна, правава держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України. – 2005. – № 7. – С. 30-42.

Тема 25. Громадянське суспільство і правава держава.

Вступ.

1. Правава держава і громадянське суспільство в історії державно-правової думки.

2. Поняття правової держави.

3. Поняття громадянського суспільства.

4. Співвідношення правової держави та громадянського суспільства.

Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «громадянське суспільство» / І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2014. – № 3 (71). – С. 40-52.

2. Славна О.В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи / О.В. Славна // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» Серія: «Юридичні науки», 2017. – № 1. – С. 16-19.
3. Бабенко К. Становлення громадянського суспільства в Україні: конституційний вимір // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 12. – С. 12-20.
4. Волинка К.Г. Основні тенденції розвитку громадянського суспільства і правової держави в сучасній Україні // Науковий вісник Запорізького юридичного інституту МВС. – 1999. – № 4. – С. 8-13.
5. Цвих В.Ф. Основні концепції виникнення та формування громадянського суспільства // Науковий вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2001. – Вип. 35. – С. 22-31
6. Кіндратець О. Нові форми взаємодії держави і громадянського суспільства // Людина і політика. – 2004. – № 1. – С. 10-17.
7. Магновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України. – 2005. – № 7. – С. 24-37.
8. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : [монографія] / В. Ф. Нестерович ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка, 2010. - 752 с.
9. Нестерович В. Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативноправових актів: проблеми конституційної теорії та практики : [монографія] / В. Ф. Нестерович ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. - 736 с.
10. Герасіна Л.М. Держава правова / Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О.Поліщук. – Х.: Право, 2015. – 156 с.
11. Боер В.Р. Правовое государство: идея, концепция, реальность / В.Р. Боер. – СПб, 1996. – 324 с.
12. Іваненко Г. Основні принципи правової держави / Г. Іваненко // Митна справа. – 2002. – № 4. – С. 21-30.
13. Тодика Ю. Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 2003. - № 1.
14. Ходаківський М. Громадянське суспільство і держава: аспекти взаємодії // Держава і право. – 1999. – Вип. 2. – С. 32-40.

Тема 26. Верховенство права.

Вступ.

1. Розвиток ідеї верховенства права в державно-правовій думці.
2. Поняття верховенства права.
3. Верховенство права: український досвід.

Висновок.

Література:

1. Андросук С. Принцип верховенства права: визначення, співвідношення із суміжними поняттями, особливості законодавчого закріплення і реалізації / С. Андросук // Юридичний журнал. – 2005. – № 11. – С. 71-77.
2. Вовк Д. Принцип верховенства права в Україні: проблеми визначення та дії / Д. Вовк // Юридический вестник. – 2003. – № 3. – С. 110-113.
3. Гайворонський В. Конституційний принцип верховенства права // Право України. – 2003. – № 3. – С. 26-31.
4. Зейкан Я. Верховенство права: міф чи реальність / Я. Зейкан // Закон і бізнес. – 2002. – № 33. – С. 1-29.
5. Кампо В. Верховенство права // Український юрист, 2006. – № 3. – С. 83-88.
6. Козюбра М.І. Принцип верховенства права і права людини // Права людини і правова держава (до 50-ї річниці Загальної декларації прав людини): Тези доповідей та наукових повідомлень. 10-11 грудня 1998 р. – Х., 1998. – С. 21-27.
7. Костицький М.В. Філософські проблеми верховенства права // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України. – 2007. – № 5.
8. Рабинович П. Верховенство права з погляду Страсбурзького суду // Віче. – 2006. – № 9-10. – С. 40-44.
9. Савченко О. Принцип верховенства права – нормативна основа громадянського суспільства та правової держави / О. Савченко // Юридична Україна. – 2006. – № 12. – С. 17-20.
10. Стефанік В. Верховенство права чи верховенство закону? // Віче. – 2004. – № 2. – С. 19-21.

Тема 27. Поділ державної влади: історія та сучасність.

Вступ.

1. Розвиток ідеї поділу державної влади в державно-правовій думці.
2. Принцип поділу державної влади: загальна характеристика.
3. Механізм „стримувань і противаг”.

Висновок.

Література:

1. Монтеск'є Ш.-Л. Про розподіл влади // Демократія: антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 373-377.
2. Тертишник В. Концептуальні проблеми розподілу влади: до становлення сучасної моделі правової держави в контексті політичної реформи в Україні // Юридична Україна. – 2003. – № 3. – С. 13-16.
3. Энтин, Л. М. Разделение властей: опыт современных государств / Л. М. Энтин. – М. : Юрид. лит., 1995. – 174 с.

4. Даниляк О.О. Принцип поділу влади: досвід України // Електронний науковий фаховий журнал «Державне управління: теорія та практика»: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/pol-prav/05doovdu.pdf>
5. Бульба О. Законодавча влада як один з елементів принципу розподілу влад // Право України. – 2002. – № 6. – С. 24-33.
6. Веніславський Ф. Взаємодія гілок державної влади, як принцип основ конституційного ладу України // Право України. – 1998. – № 1. – С. 34-40.
7. История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Изд. 2-е, стереотип. Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. – М., 1999. – 736 с.
8. Процюк І. В. Система стримувань і противаг у функціонуванні механізму державної влади парламентської держави / І. В. Процюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування, 2015. – Випуск 29. – С. 3-15.

Тема 28. Праворозуміння в різних школах права.

Вступ.

1. Праворозуміння: поняття, суб'єкти, об'єкти та зміст.
2. Нормативістський і позитивістський підходи до праворозуміння.
3. Соціологічний і психологічний підходи до праворозуміння.
4. Історична школа права.

Висновок.

Література:

1. Оніщенко Н. Сучасне праворозуміння у контексті витоків, постулатів, основних принципів та функціонального призначення права / Н. Оніщенко // Право України. – 2010. – № 4. – С. 156-163.
2. Алаїс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К.: НАВСУ, 2003. – 16 с.
3. Луцький Р.П. Основні типи праворозуміння // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія ПРАВО, 2011. – Випуск 15. – С. 53-56.
4. Бобровник С. В. Сучасне правопізнання: теоретичні проблеми та роль у подоланні колізій / Правова держава: Щорічник наук. пр. – 2005. – Вип. 16. – С. 87-92.
5. Алаїс С.І. Психологічна школа права: зміст, значення та вплив на формування юридичної психології // Держава і право. Збірник наукових праць / Юридичні і політичні науки. – Вип. 8. – К., 2000. – С. 41–48.
6. Берман Г. Дж. «Західна традиція права: епоха формування»: [монографія] / Берман Г. Дж. – М. – 1998. – 321 с.
7. Алаїс С.І. Соціологічна школа права: багатоманітність концепцій та їх вплив на формування законодавства // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку (матеріали міжвузівської наукової конференції). – Вип. 2. – К., 2002. – С. 60–63.
8. Погрібний О. О. Позитивний і природно-правовий підходи до поняття права: проблема мирного співіснування / О. О. Погрібний // Право та

економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 травня 2008 р.). 2008. — С. 403-405.

9. Заєць А. П. Праворозуміння // Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. - К., 2006. – 233 с.

10. Беяневич О. Декілька нотаток про дуалізм права // Юридичний журнал. – 2004. – № 12. – С. 24-26.

11. Козлихин И.Ю. О нетрадиционных подходах к праву // Правоведение. - № 1. – 2006. – С.31 – 41.

12. Пархоменко Н. Співвідношення права та держави в контексті сучасного праворозуміння // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-практ. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 46-47.

13. Селиванов В. Нетотожність права і закону (методологічний аспект) // Право України. – 2005. – № 5. – С. 25-32.

Тема 29. Поняття та сутність права.

Вступ.

1. Плюралізм підходів до праворозуміння.

2. Багатозначність терміно-поняття «право». Риси об'єктивного права.

3. Сутність права: поняття та різні підходи.

Висновок.

Література:

1. Алексеев С.С. Право: время новых подходов // Советское государство и право, 1991. – №2. – С. 3-11

2. Дія права: інтегративний аспект: монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.

3. Алаіс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К.: НАВСУ, 2003. – 16 с.

4. Берман Г. Дж. «Західна традиція права: епоха формування»: [монографія] / Берман Г. Дж. – М. – 1998. – 321 с.

5. Погрібний О. О. Позитивний і природно-правовий підходи до поняття права: проблема мирного співіснування / О. О. Погрібний // Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 травня 2008 р.). 2008. — С. 403-405.

6. Козлихин И.Ю. О нетрадиционных подходах к праву // Правоведение. – № 1. – 2006. – С.31 – 41.

7. Бачинин В.А. Неправо (негативное право) как категория и социальная реалья // Государство и право. – 2001. – № 5. – С. 29-37.

8. Пархоменко Н. Співвідношення права та держави в контексті сучасного праворозуміння // Проблеми державотворення і захисту прав людини

в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 46-47.

9. Супатаев М.А. Обычное право и правовой плюрализм // Государство и право, 1999. – № 12. – С. 36-42.

Тема 30. Принципи права.

Вступ.

1. Визначення поняття «принципи права» та його ознаки.
2. Принципи права: форми існування та види.
3. Характеристика принципу верховенства права.

Висновок.

Література:

1. Полянничко А.О. Принципи права: сучасний загальнотеоретичний погляд / А.О. Полянничко // Університетські наукові записки, 2013. – № 3 (47). – С. 55-60.

2. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монограф. / С.П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.

3. Колодій А.М. Принципи права України: монографія. – К.: Юрінком, 1995. – 272 с.

4. Андросчук С. Принцип верховенства права: визначення, співвідношення із суміжними поняттями, особливості законодавчого закріплення і реалізації // Юридичний журнал. – 2005. – № 11. – С. 71-77.

5. Вовк Д. Принцип верховенства права в Україні: проблеми визначення та дії // Юридический вестник. – 2003. – № 3. – С. 110-113.

6. Гайворонський В. Конституційний принцип верховенства права // Право України. – 2003. – № 3. – С. 26-31.

7. Зейкан Я. Верховенство права: міф чи реальність / Я. Зейкан // Закон і бізнес, 2002. – № 33. – С. 1-29.

8. Кампо В. Верховенство права / В. Кампо // Український юрист, 2006. – № 3. – С. 88-94.

9. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.01, 12..00.02. / Київський університет імені Тараса Шевченка. – К., 1999. – 38 с.

10. Костицький М.В. Філософські проблеми верховенства права // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України. – 2007. – № 5. – С. 25-36.

Тема 31. Норми права в системі соціальних норм.

Вступ.

1. Поняття та види соціальних норм.
  2. Загальна характеристика норм права.
  3. Співвідношення норм права з іншими видами соціальних норм.
- Висновок.

Література:

1. Тихонович Л.А. Поняття соціальних норм та їх ознаки / Л.А.Тихонович // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО», 2011. – Випуск 16. – С. 24-30.
2. Лисюк І.І. Деякі питання виникнення соціальних норм / І.І. Лисюк // Часопис Київського університету права, 2011. – № 3. – С. 65-69.
3. Мохонько А.В. Місце норм права у системі соціальних норм / А.В. Мохонько // Держава і право, 2008. – Випуск 48. – С. 44-49.
4. Сердюк І.А. Норма права, правова нора і юридична норма: співвідношення понять. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. С. 129 – 136.
5. Ставицька О. Норма права в системі чинників регулювання соціальних конфліктів // Право України, 2001. – № 10. – С. 33-39.
6. Тихомиров Ю. Техничко-юридические нормы в системе права // Право и экономика. – 2004. – № 10. – С. 3-8.
7. Парасюк В.М. Зміст моральних норм у праві // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2004. – № 1. – С. 318-329.
8. Вовк Д. Право і релігія: спільні риси та відмінності // Вісник Академії правових наук України. – № 1 (48). – 29-34.
9. Корчевна Л. До питання про концептуальну єдність моралі та права // Юридична Україна. – 2004. – № 6. – С. 11-14.
10. Костенко Л. Право звичаїв / Л. Костенко // Юридичний журнал. – 2006. – № 8. – С. 38-44.
11. Осипян Б.А. Процессы взаимодействия обычая и права // Современное право. – 2006. – № 4. – С. 51-57.
12. Шевцов С.В. Религия и право: аспекты взаимодействия // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. - К: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. – С. 44-47.

Тема 32. Види норм права.

Вступ.

1. Поняття норми права.

2. Класифікація класичних норм права.
  3. Види і характеристика спеціалізованих норм права.
- Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Норма права, правова нора і юридична норма: співвідношення понять // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 129 – 136.
2. Могілевський Л.В. Сутність поняття «норма права» / Л.В. Могілевський // Прикарпатський юридичний вісник, 2016. – Випуск 1(10). – С. 14-18.
3. Заморська Л. І. Норма права як основний елемент системи права / Л. І. Заморська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 42-45.
4. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України, 2001. – № 11. – С. 9-15.
5. Пугинский Б. О норме права // Вестник Московского университета. Право. – 2007. – № 7. – С. 4-12
6. Головчук В.М. Поняття та види нетипових норм права // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО, 2013. – Випуск 23. Частина I. Том 1. – С. 42-45.
7. Бойко В.В. Загальнотеоретична характеристика спеціальної правової норми та її конкуренції із загальною нормою / В.В. Бойко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право», 2013. – №1(7). – С. 1-13.
8. Погрібний С.О. Імперативні та диспозитивні норми та їх роль в регулюванні цивільних відносин // Університетські наукові записки, 2010. – № 2(34). – С. 46-54.
9. Вакарюк Л. Норма права та правовий режим: співвідношення понять / Л. Вакарюк // Підприємництво, господарство і право. – Вип. 1/2017. – С. 71-76.

Тема 33. Структура норми права.

Вступ.

1. Підходи до розуміння структури норми права.
2. Характеристика структурних елементів норми права.
3. Співвідношення норми права і припису, закріпленого в статті нормативно-правового акта.

Висновок.

Література:

1. Боняк В.О. Структура норми права: плюралізм підходів до її визначення / В.О. Боняк // Право і суспільство, 2018. – № 3. – С. 21-23.

2. Заморська Л.І. Категорія «структура норми права» як основа його нормативності / Л.І. Заморська // Держава і право. – 2010. – Вип. 50. – С. 19-25.
3. Корнута Р. Вітчизняні погляди на структуру норми права / Р. Корнута // Право України. – 2007. – № 7. – С. 22-31.
4. Шутак І., Онищук І. Юридична техніка конструювання норми права / Вісник Національної академії прокуратури України, 2013. – № 2. – С. 39-44.
5. Наден О.В. Структура норм кримінального права / О.В. Наден // Проблеми законності. – 2006. – Вип. 79. – С. 121-129.
6. Орехов В. Загальнотеоретичні проблеми розуміння санкції // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 4. – С. 12-21.
7. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України, 2001. – № 11. – С. 9-15.

Тема 34. Юридична нормотворчість: поняття і процес

Вступ.

1. Співвідношення правоутворення й юридичної нормотворчості
2. Об'єктивне і суб'єктивне в нормотворчості.
3. Поняття та стадії нормотворчого процесу

Висновок.

Література:

1. Ковальський, В. С. Правотворчість: теоретичні і логічні засади [Текст] / - В. С. Ковальський, І. П. Козінцев. - К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.
2. Плавич С.В. До визначення поняття правотворчості // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 1. – С. 45-51.
3. Сердюк І.А. Вживання термінів «правотворчість» і «нормотворчість» у сучасній правничій науці / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпро, 2017. – № 3. С. 73-80.
4. Дія права: інтегративний аспект: монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.
5. Сердюк І. А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правотворчість» / І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпро, 2017. – № 2. – С. 73-80
6. Коростей В. Проблеми правотворчості в Україні / В. Коростей // Право України. – 2004. – № 3. – С. 121-124.
7. Коталейчук С.П. Правотворчість та законотворчість: чинники впливу та особливості законотворчого процесу в Україні // Науковий вісник Юридичної академії МВС. – 2005. – № 4. – С. 98-105.
8. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2007. – 640 с.
9. Дзейко Ж. Законодавча техніка: поняття і значення // Вісник Київського нац.-ного ун-ту ім. Т. Шевченка. Юридичні науки, 2006. – С. 11-15.

10. Дідич Т.О. Суб'єкти нормопроектної діяльності: поняття, ознаки та вимоги // Держава і право. – Випуск 27. – С. 108-113.

11. Косинський В. Законодавчий процес та процедура: їх основні стадії і етапи // Право України. – 1999. – № 6. – С. 56-62.

12. Нестерович В.Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України: [монографія] / В. Ф. Нестерович; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка, 2010. - 752 с.

13. Нестерович В.Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативноправових актів: проблеми конституційної теорії та практики: [монографія] / В.Ф. Нестерович; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. - 736 с.

14. Мулявка Д. Етапи нормотворчого процесу в МВС України // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12. – С. 18-20.

15. Олійник А. Законодавчий процес – його основні риси і особливості. // Право України, 1998. – № 4. – С. 69-73.

Тема 35. Правоутворення в різних школах права.

Вступ.

1. Розуміння правоутворення в аспектів сучасних типів право пізнання.

2. Правоутворення як елемент понятійно-категоріального апарату юридичної науки.

3. Сучасний стан та перспективи розвитку правоутворення в Україні.

Висновок.

Література:

1. Нечипоренко А.О. Поняття та генезис правоутворення в Україні / А.О. Нечипоренко // Часопис Київського університету права, 2013. – № 2. – С. 70-73.

2. Дідич Т.О. Правоутворення в Україні: теоритико-правові та практичні аспекти: монографія. – К. : Вид-во Ліра-К, 2017. – 492 с.

3. Ковальський, В. С. Правотворчість: теоретичні і логічні засади / В. С.Ковальський, І. П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.

4. Трофимов В. В. Правообразование в современном обществе: актуальные аспекты теории и методологии / В. В. Трофимов // Российский юридический журнал. – 2010. – № 5. – С. 50–57.

5. Правоутворення в Україні: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монограф. / За заг. ред. проф. Бощицького Ю. Л.; Київ. ун-т права НАН України. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2010. – 592 с.

6. Придворов Н. А. Правообразование и правообразующие факторы в праве: монограф. / Н. А. Придворов, В. В. Трофимов. – М.: Норма: ИНФРА – М., 2012. – 400 с.

7. Соколова А. А. Социальные аспекты понятия «правообразование» [Текст] / А. А. Соколова // Государство и право. – 2004. – № 7. – С. 79–83.

8. Дзейко Ж. Законодавча техніка: поняття і значення // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2006. – С. 11-15.

9. Дідич Т.О. Суб'єкти нормопроектної діяльності: поняття, ознаки та вимоги // Держава і право. – Випуск 27. – С. 108-113.

10. Мулявка Д. Етапи нормотворчого процесу в МВС України // Підприємництво, господарство і право. – 2006. - № 12. – С. 18-20.

11. Патерило І.В. Загальнотеоретичні засади застосування аксіологічного підходу до проблем правотворчості // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. – 2005. – № 4. – С. 80-86.

12. Плавич С.В. До визначення поняття правотворчості // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 1. – С. 45-51.

13. Шишко В. Правотворчий процес: філософський дискурс // Вісник Львівського інституту МВС. – 2002. – № 2. – С. 254-261.

Тема 36. Форми права.

Вступ.

1. Форма і джерело права: аспекти співвідношення.

2. Форми права в різних школах права.

3. Характеристика форм права в Україні.

Висновок.

Література:

1. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 336 с.

2. Дія права: інтегративний аспект: Монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.

3. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «джерело права» // Науковий та методичний щорічник Дніпропетровського інституту внутрішніх справ: Збірник наукових праць, 2003. – № 1 – С. 113-116.

4. Марченко М. Форма права: проблемы понятия и значение // Вестник Московского университета. Право. – 2002. – № 1. – С. 11-17.

5. Пархоменко Н. Джерела та форми права як категорії права: до постановки проблеми / Н. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 4. – С. 49-54.

6. Зміївська С. Джерела та форми позитивного права // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 1. – С. 263–289.

7. Луць Л.А. Система джерел права: проблеми і тенденції розвитку / Л.А. Луць // Національна держава і право в умовах глобалізації : зб. наук. статей. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2007. – С. 45–52.

8. Марченко М.Н. Источники права / М.Н. Марченко. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 760 с.

9. Гураленко Н. Основні концептуальні підходи до розуміння категорії «джерело права» // Юридична Україна. – 2007. – № 6. – С. 32-40.

10. Петришин О.В. Праворозуміння у вітчизняній теорії права: загальносоціальний контекст / О. В. Петришин // Філософія права і загальна теорія права. – № 1/2012. – С. 37–49. – С. 46, 47.

Тема 37. Нормативно-правовий акт: поняття і види.

Вступ.

1. Загальна характеристика форм права.

2. Поняття та види нормативно-правових актів.

3. Співвідношення нормативно-правового акта з іншими різновидами правових актів.

Висновок.

Література:

1. Марченко М. Форма права: проблемы понятия и значение // Вестник Московского университета. Право. – 2002. – № 1. – С. 11-17.

2. Пархоменко Н. Джерела та форми права як категорії права: до постановки проблеми / Н. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 4. – С. 49-54.

3. Зміївська С. Джерела та форми позитивного права // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 1. – С. 263–289.

4. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 336 с.

5. Дія права: інтегративний аспект: Монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.

6. Оборотов И. Нормативно-правовой акт: время жизни // Юридический вестник. – 2006. – № 3. – С. 32-39.

7. Хрестова Г., Гайдамака І. Історія формування та особливості сучасного розуміння нормативно-правового акту // Держава і право, 2007 – Вип. 35. – С. 43-48.

8. Сердюк І.А. Нормативно-правовий акт у співвідношенні з актом застосування та актом тлумачення норм права / І.А. Сердюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка – Луганськ, 2010. – № 3. – С. 152–159.

9. Косович В. Система нормативно-правових актів України: основні напрями вдосконалення / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія «Юридичні науки». – 2011. – Вип. 53. – С. 23–35.

10. Сердюк І.А. Закон як філософська та загальнотеоретична категорія: питання взаємозв'язку та взаємозумовленості / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2013. – № 4 (68). – С. 40-50.

11. Мурашин О. До питання про поняття правового акта / О. Мурашин // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 12. – С. 7-9.

12. Кравченко М. Поняття, ознаки і сутність правового закону // Держава і право. – Вип. 37. – С. 79-85.

Тема 38: Межі чинності нормативно-правових актів.

Вступ.

1. Параметри обмеження чинності нормативно-правових актів.
2. Дія нормативно-правових актів у часі. Зворотна сила закону.
3. Чинність нормативно-правових актів у просторі та на коло суб'єктів.

Висновок.

Література:

1. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10 червня 1997 року № 503/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS99001.html

3. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / за заг. ред. Б.В. Малишева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.

4. Теплюк М.О., Ющик О.І. Введення в дію законів України: питання теорії та практики. – К. : Парламентське вид-во, 2011. – 200 с.

5. Плечій О. Межі і сфери дії нормативно-правових актів: загальнотеоретичний аналіз // Митна справа. – 2003. – № 1. – С. 121-129.

6. Бахрах Д.Н. Конституционные основы действия правовой нормы во времени // Журнал российского права, 2003. – №5. – С. 25-34.

7. Крохмаль В. Про юридичну дійсність міжнародних договорів // Право України. – 1996. – № 5. – С. 189-196.

8. Пушняк О. В. Категорія «час» у правовому вимірі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О. В. Пушняк ; Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – 20 с.

9. Косович В. Напря́м дії нормативно-правових актів України у часі: теоретичні та практичні аспекти, необхідність вдосконалення / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2013. – Випуск 58. – С. 11–26.

10. Мазан Л.М. Поняття «дія нормативно-правових актів у часі» в контексті сучасного праворозуміння / Л.М. Мазан // Держава і право. - Випуск 53. – С. 70-76.

11. Теплюк М.О. Дія закону в контексті дії права // Держава і право у світлі сучасної юридичної думки: Зб. наук. праць на пошану академіка Ю.С. Шемшученка. До 75-річчя від дня народження. – К. : Юридична думка, 2010. – С. 105–115.

12. Пушняк О.В. До питання співвідношення термінів «набуття чинності нормативноправовим актом» та «введення в дію нормативно-правового акта» / О.В. Пушняк // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2013. – Випуск 58. – С. 580–592.

13. Шуліма А.О. Темпоральна дія нормативно-правового акта та юридична практика / А.О. Шуліма // Наукові записки. Юридичні науки, 2010. - Том 103. – С. 56-59.

Тема 39. Правовий прецедент як форма буття права.

Вступ.

1. Загальна характеристика форм права.

2. Правовий прецедент: поняття та види.

3. Судовий прецедент як джерело права: англо-американський і національний досвід.

Висновок.

Література:

1. Марченко М. Форма права: проблемы понятия и значение // Вестник Московского университета. Право. – 2002. – № 1. – С. 11-17.

2. Пархоменко Н. Джерела та форми права як категорії права: до постановки проблеми / Н. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 4. – С. 49-54.

3. Зміївська С. Джерела та форми позитивного права // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 1. – С. 263–289.

4. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 336 с.

5. Дія права: інтегративний аспект: Монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.

6. Бондаренко Є. І. Становлення правового прецеденту як джерела права / Є. І. Бондаренко // Правове регулювання економіки. – 2012. – № 11–12. – С. 33–44.

7. Пархета А.А. Полеміка розуміння поняття правового прецеденту / А.А. Пархета // Актуальні проблеми держави і права, 2010. – № 5. – С. 411-417.
8. Демків Р.Я. Правовий прецедент та його співвідношення з законом як основним джерелом права в Україні // Митна справа, 2015. – № 3 (99). – С. 8-14.
9. Черномаз О.Б. Правовий прецедент як джерело права в Україні / О.Б. Черномаз // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична, 2016. – №1. – С. 42-48.
10. Голева А. Сутність і переваги судового прецеденту // Юридичний вісник України. – 2004. – № 47. – С. 30-38.
11. Квятковська Б. І. Судовий прецедент: деякі теоретичні аспекти / Б.І. Квятковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Вип. 21. – Ч. II. – Т. 1. – С. 52–55.
12. Мідзявська В. Судовий прецедент: структура, види // Право України. – 2006. – № 6. – С. 36-42.
13. Стрельцова О. Співвідношення понять судового прецеденту та судової практики (теоретичний аспект) // Право України. – 2004. – № 10. – С. 12-20.
14. Завгородній В.А. Прецедентність як ознака практики Європейського Суду з прав людини / В.А. Завгородній // Eurasian Academic Research Journal, 2017. – № 12(18). – С. 14-20.

Тема 40. Систематизація законодавства та її форми.

Вступ.

1. Систематизація законодавства: поняття, значення та співвідношення з уніфікацією законодавства.
2. Облік та інкорпорація законодавства.
3. Кодифікація та консолідація законодавства.

Висновок.

Література:

1. Зайчук О.В. Поняття, зміст, сутність та види систематизації законодавства / О.В. Зайчук, Н. М. Оніщенко // Правова держава. – 2003. – № 14. – С. 8–13.
2. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик, Л.М. Горбунова, М.О. Теплюк, Л.В. Гульченко, В.І. Риндюк; за заг. ред. О.І. Ющика. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – 208 с.
3. Гетьман Є.А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види : монографія / Є. А. Гетьман. – Х. : Право, 2012. – 192 с.
4. Дідич Т.О. Правоутворення в Україні: теоритико-правові та практичні аспекти: монографія. – К. : Вид-во Ліра-К, 2017. – 492 с.
5. Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес // Право України. – 2000. – № 2. – С. 41-49.

6. Іванченко О.П. Систематизація законодавства: науковий вектор, практичні потреби / О. П. Іванченко // Часопис Київського університету права, 2015. – №3. – С. 53-56.

7. Плавич В.П. Систематизація законодавства України : проблеми теорії і методології / В. П. Плавич // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2001. – № 4. – С. 8-12.

8. Погорелов Є.В. Кодифікація, її функції як форми систематизації. Типи удосконалення законодавства // Вісник Запорізького інституту внутрішніх справ. Запоріжжя, 2000. – Вип.1. – С. 80-84.

9. Литягин Н.Н. Ревизия и систематизация законодательства / Н.Н. Литягин // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 26-32.

Тема 41. Правові відносини як визначальна категорія юридичного мислення

Вступ.

1. Багатозначність підходів до розуміння поняття «правові відносини».
  2. Види правових відносин.
  3. Передумови виникнення правовідносин.
- Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Сучасна парадигма дослідження поняття «правовідносини» // Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2009. – № 3. – С. 55-59.

2. Шумило М.М. Розвиток вчення про правовідносини в сучасній українській юридичній науці / М. М. Шумило // Держава та регіони. Серія Право, 2014. – №3(45). – С. 13-17.

3. Сердюк І.А. Вживання термінів «правовідношення» та «правовідносини» в науковій і навчальній юридичній літературі // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2004. - № 4. – С. 84–87.

4. Крыжановский А. Ф. Правовые отношения в контексте теории современного правопорядка / А. Ф. Крыжановский // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2011. – Вип. 1. – С. 6–10

5. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій понять «суб'єктивне юридичне право» та «суб'єктивний юридичний обов'язок» // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2005. – № 3. – С. 113-123.

6. Занфірова Т.А. Правовідносини як форма суспільних відносин / Т.А. Занфірова // Науковий вісник Чернівецького університету, 2010. – Випуск 533. Правознавство. – С. 78-83.

7. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «об'єкт правовідносин» // Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2008. – № 1. – С. 45-57.

8. Юриста О.В. Про поняття та основні ознаки правоохоронного відношення // Право України. – 1997. – № 10. – С. 55-57.

9. Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. – 2006. – № 1. – С. 25-31

10. Кикоть Г. Проблеми класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права // Право України. – 2003. – № 7. – С. 42-48.

11. Кикоть Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії // Право України. – 2005. – № 7. – С. 12-20.

Тема 42. Особливості правоохоронних відносин.

Вступ.

1. Поняття правоохоронних відносин та їх співвідношення з правозахисними відносинами.

2. Види правоохоронних правовідносин.

3. Особливості структури та змісту правоохоронних відносин.

Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Особливості юридичного змісту правоохоронних відносин // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2005. – № 4. – С. 63 - 74.

2. Юриста О. Суб'єкти правоохоронних відносин // Право України – 1998. – № 2. – С. 35-42.

3. Сердюк І.А. Основи теорії правоохоронних відносин: монографія / І.А. Сердюк. – Д., 2010. – 187 с.

4. Юриста О.В. Про поняття та основні ознаки правоохоронного відношення // Право України. – 1997. – № 10. – С. 55-57.

5. Сердюк І.А. Поняття правоохоронних відносин та їх співвідношення з поняттями «охоронні правовідносини» та «правозахисні відносини» // Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. - 2007. - № 3. - С. 53-63.

6. Спаський А.С. Теоретико-методологічні засади дослідження правовідносин за участю органів внутрішніх справ // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України. – 2006. – № 2. – С. 128-134.

7. Юриста О. Динаміка правоохоронних відносин // Право України. – 2001. – №2. – С. 144-153.

Тема 43. Зміст правовідносин.

Вступ.

1. Фактичний, юридичний та вольовий зміст правовідносин.
2. Поняття та зміст суб'єктивного юридичного права.
3. Поняття та зміст суб'єктивного юридичного обов'язку.

Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій понять «суб'єктивне юридичне право» та «суб'єктивний юридичний обов'язок» // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2005. – № 3. – С. 113-123.
2. Шумило М.М. Розвиток вчення про правовідносини в сучасній українській юридичній науці / М. М. Шумило // Держава та регіони. Серія Право, 2014. – №3(45). – С. 13-17.
3. Занфірова Т.А. Правовідносини як форма суспільних відносин / Т.А. Занфірова // Науковий вісник Чернівецького університету, 2010. – Випуск 533. Правознавство. – С. 78-83.
4. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «об'єкт правовідносин» // Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2008. – № 1. – С. 45-57.
5. Бугаєць О.Є. Вихідні засади аналізу категорії „правовідносини” // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС. – 2000. – № 1. – С. 24-30.
6. Бугаєць О.Є. Правовідносини як елемент механізму правового регулювання // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС. – 2000. – № 4. – С.33-40.
7. Легуша С.М. Правові відносини: загальнотеоретична характеристика // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС. – 2005. – № 3. – С. 30-38.
8. Гнатущенко Ю. Підходи до визначення поняття правовідношення // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 2. – С. 32-41.
9. Даренский В. Диалогические аспекты правовых отношений // Вісник Луганської академії МВС. – 2006. – № 1. – С. 27-33.
10. Легуша С.М. Правові відносини як форма і результат правової діяльності // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 1. – С. 18-27.

Тема 44. Юридичний факт як підстава розвитку правовідносин.

Вступ.

1. Юридичні факти як фактична підстава розвитку правовідносин.
2. Класифікація юридичних фактів.
3. Правові презумпції, правові преюдиції й юридичні фікції та їхня роль у розвитку правовідносин.

Висновок.

Література:

1. Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. – 2006. – № 1. – С. 25-31.
2. Боняк В.О. Юридичний факт: поняття та його роль у механізмі конституційно-правового регулювання організації та функціонування органів охорони правопорядку України / Eurasian Academic Research Journal. – 2016. - №1(01). – С. 15 – 21.
3. Чувакова А.М. Юридические факты, фактические составы и их дефекты: монография / А.М. Чувакова; под. ред. Ю.Н. Оборотова; Одес. нац. юрид. акад. – Одесса : Феникс, 2009. – 112 с.
4. Кикоть Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії // Право України. – 2005. – № 7. – С. 12-20.
5. Харитонов Є.О. Деякі питання класифікації юридичних фактів / Є.О. Харитонов // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 42. – С. 73–81.
6. Гордєєв В. Критерії класифікації юридичних фактів / В. Гордєєв // Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 396–403.
7. Кикоть Г. Проблеми класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права // Право України. – 2003. – № 7. – С. 42-48.
8. Коваль О. Класифікація юридичних фактів: наукова фікція і реальність // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2004. – № 1. – С. 20-28.
9. Бережний О. Правова природа і галузева належність преюдицій // Право України. – 2002. – № 2. – С. 25-32.
10. Бобровник С. Правовий конфлікт та юридичні колізії: взаємодія та взаємозалежність // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 4. – С. 30-34.
11. Бобровник С. Природа юридичних колізій // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 4. – С. 19-24.
12. Сердюк І.А. Юридичні факти у співвідношенні з правовими презумпціями, правовими преюдиціями й юридичними фікціями та їхній вплив на динаміку правоохоронних відносин // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвыпуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2005. – С. 315-326.

Тема 45. Система права у співвідношенні з правовою системою та системою законодавства.

Вступ.

1. Система права: поняття та співвідношення з правовою системою.
2. Поняття та структура системи законодавства.
3. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Висновок.

Література:

1. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2008. – 728 с.
2. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
3. Лук'янов Д. Правова система як предмет порівняльно-правових досліджень: характеристика за теорією систем / Д. Лук'янов // Вісник Національної академії правових наук України, 2015. – № 2 (81). – С. 27-35.
4. Хаустова, М. Г. Правова система України: особливості становлення та сутнісні риси / М.Г. Хаустова // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2011. – Вип. 21. – С. 65-75.
5. Бобылев А.И. Современное толкование системы права и системы законодательства // Государство и право, 1998. – № 2. – С. 25-34.
6. Погорілко В., Малишко М. Правова система – система права – система законодавства суверенної України // Право України. – 1993. – № 9-10.
7. Левицькі Н. Співвідношення системи права та системи законодавства: теоретичні аспекти // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 22-24.
8. Галюк Р.Г. Співвідношення системи права та системи законодавства / Р.Г. Галюк // Актуальні проблеми держави і права, 2016. – Випуск 74. – С. 129-134
9. Лилак Д. Колізії наукових поглядів на поняття «законодавство» і практичну необхідність його нормативної легалізації // Право України. – 2001. – № 8. – С. 22-30.
10. Сущенко В. Тлумачення терміну «законодавство» Конституційним Судом України // Юридичний журнал, 2003. – №5. – С. 128–130.
11. Дудар С.К. Теоретичні проблеми визначення юридичного терміну «законодавство» у вітчизняній юридичній науці // Право і сусп-во, 2014. – №2. – С. 3–9.
12. Мельник В.П. Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями вирішення // Держава і право, 2009. – Вип. 44. – С. 50–54.
13. Суходубова І. В. Стабільність і динамізм законодавства: поняття, співвідношення, засоби забезпечення: монографія. – Харків: Право, 2016. – 228 с.

Тема 46. Реалізація норм права.

Вступ.

1. Реалізація норм права: поняття та співвідношення з суміжними категоріями.

2. Види реалізації норм права.

3. Акти реалізації норм права.

Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Реалізація норм права: питання термінологічної визначеності та змістовної наповненості / І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпро, 2018. – № 1. – С. 70-78.

2. Гнатюк М.Д. Реалізація правових норм: поняття та значення // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2004. – Вип. 27. – С. 79 – 85.

3. Легка О.В. Реалізація норм права: теоретико-правові аспекти // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 30-33.

4. Борисенко М.О. Поняття та форми реалізації права / М.О. Борисенко // Порівняльно-аналітичне право, 2015. – № 2. – С. 274-276.

5. Подпіснєв Д.С. Ознаки реалізації норм права / Д.С. Подпіснєв // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 2013. – Випуск 3 (19). – С. 107-111.

6. Пацурківський Ю.П. Реалізація права: поняття, зміст та співвідношення з суміжними категоріями // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Правознавство», 2012. – Випуск 636. – С. 59-64.

7. Кучук А.М. Забезпечення реалізації норм права (національний і міжнародний аспекти) правовий дискурс / А.М. Кучук / Альманах міжнародного права. – 2015. – № 9. – С. 14-20

8. Вопленко Н.Н. Реализация права: Учебное пособие. – Волгоград: Изд-во Волгоград. госуд. ун-та, 2001. – 48 с.

9. Сердюк І.А. Акт безпосередньої реалізації норм права: поняття, особливості та види / І. А. Сердюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2016. – Вип. 2. – С. 22-29.

10. Шунди́ков К.В. Цели, средства и результаты в правореализационном процессе / К.В. Шунди́ков // Правоведение. – 2001. – № 4. – С. 30-39.

11. Власов Ю.Л. Окремі проблеми реалізації норм права у практичній діяльності органів судової влади. // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. — 2005. — Вип. 29. – С. 22-26.

Тема 47. Застосування норм права як багатоаспектне явище правової дійсності

Вступ.

1. Поняття застосування норм права: плюралізм підходів до розуміння
  2. Стадії процесу застосування норм права
  3. Акт застосування норм права: поняття, особливості та види
- Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «застосування норм права» / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2010. – № 3 (49). – С. 124–130.
2. Бочаров Д. О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми : проблемні лекції / Д. О. Бочаров. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2006. – 73 с.
3. Головченко В.В. Правозастосування і захист прав людини в суверенній Україні: монограф. / В.В. Головченко, О.В. Головченко. – Чернігів: Вид-во Лозовий В.М. – 2012. – 327 с.
4. Донченко О.І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права / О.І. Донченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція», 2014. - № 11. Том 1. - С. 40-42.
5. Малишев Б. В. Застосування норм права (теорія і практика) [Текст] / Б. В. Малишев, О. В. Москалюк. – К.: Реферат, 2010. – 260 с.
6. Методика правозастосування / Р. Циппеліус. – К. : ТОВ «ВО «Юстініан»», 2016. – 192 с.
7. Наливайко Л.Р., Беляєва М.В., Чепік-Трегубенко О.С. Теорія і практика правозастосування в тестових завданнях: навчальний посібник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.Р. Наливайко. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2014. – 127 с.
8. Бондар Ю. Правозастосовча діяльність // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. – С. 794.
9. Павлишин О. Правозастосування як об'єкт філософсько-правових досліджень // Право України. – 2004. – № 8. – С.21-25.
10. Жук А. Правозастосування (інтелектуально-вольовий бік) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. – С. 804-806.
11. Рабінович П. Правозастосовча діяльність (загальна характеристика) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. – С. 795-796.
12. Уварова О.О. Роль принципів у процесі правозастосування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. спец. 12.00.01 / Уварова О.О. – Х., 2009. – 20 с.

13. Сердюк І.А. Нормативно-правовий акт у співвідношенні з актом застосування та актом тлумачення норм права / І. А. Сердюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка – Луганськ, 2010. – № 3. – С. 152–159.

Тема 48. Практика Європейського Суду з прав людини як джерело національного права

Вступ.

1. Поняття та види юридичної практики.
2. Юридична природа практики Європейського Суду з прав людини.
3. Роль практики Європейського Суду з прав людини в діяльності Національної поліції України.

Висновок.

Література:

1. Заєць А.С. Юридична практика як одна з основних форм правового виховання / А.С. Заєць // Право та державне управління, 2016. – № 4(25). – С. 11-15.

2. Завгородній В.А. Інтерпретація поняття «юридична практика» в сучасній теорії права / В.А. Завгородній // Прикарпатський юридичний вісник: збірник наукових праць, 2017. – Випуск 5(20). – С. 11-14.

3. Честнов І.Л. Юридическая практика с позиции постклассической методологии / И.Л. Честнов // Общественные науки и современность, 2012. – № 5. – С. 164-168.

4. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.

5. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 655 с.

6. Слотвінська Н.Д. Судова практика як джерело права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н.Д. Слотвінська; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2017. – 18 с.

7. Дудаш Т.І. Практика Європейського Суду з прав людини: навч. посіб. / Т.І. Дудаш. – 3-тє видання, стереотипне. – К.: Алерта, 2016. – 488 с.

8. Завгородній В.А. Понятие и сущность практики Европейского Суда по правам человека / В.А. Завгородній // *Legea si viata*, 2018. – № 1/2. – С. 30-35.

9. Пушкар П.В. Короткий огляд ієрархії судової практики Європейського суду з прав людини, її джерел та юридичної сили / П.В. Пушкар // Вісник Верховного Суду України, 2015. – № 6 (178). – С. 1-6;

10. Завгородній В.А. Прецедентність як ознака практики Європейського Суду з прав людини / В.А. Завгородній // Eurasian Academic Research Journal, 2017. – № 12(18). – С. 14-20.

11. Соловійов О.В. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О.В. Соловійов; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2011. – 16 с.

12. Завгородній В.А. Джерельність практики Європейського Суду з прав людини / В.А. Завгородній // Порівняльно-аналітичне право, 2017. – № 5. – С. 33-36.

13. Кочура О.О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / О.О. Кочура; Харківський нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2015. – 216 с.

14. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського Суду з прав людини на правоохоронну діяльність в Україні / В.А. Завгородній // Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів: матеріали Всеукр. наук.-практич. конф. (м. Кривий Ріг, 17 травня 2018 року). – Донецький юридичний інститут МВС України, 2018. – С. 37-40.

Тема 49. Законність і правопорядок.

Вступ.

1. Співвідношення права та закону.
2. Законність: поняття, принципи та гарантії.
3. Правопорядок: поняття та види.

Висновок.

Література:

1. Шульга А.М. Концепція розрізнення права і закону, її світоглядна цінність, прикладне значення / А.М. Шульга // Форум права, 2011. – № 4. – С. 852-855.

2. Алаїс С.І. Сучасне праворозуміння як наукова основа дослідження законності // Держава і право. Збірник наукових праць / Юридичні і політичні науки. – Вип. 13. – К., 2001. – С. 38–47.

3. Селіванов В.М. Право і закон (філософський погляд на співвідношення права і закону) / В.М. Селіванов // Проблеми філософії права. – 2005. – Том III. — С. 51-62.

4. Горбунова Л. Історія дослідження ідеї та поняття законності // Право України. – 2004. – № 2. – С. 3-9.

5. Долженков О.Ф. Законність як чинник розвитку правової держави // Науковий вісник Львівського інституту внутрішніх справ, 2002. – №3. – С. 71-74.

6. Мінченко О.В. Особливості сучасної інтерпретації категорії «законність» / О.В. Мінченко // Держава і право. Юридичні і політичні науки, 2009. – Випуск 56. – С. 48-52.

7. Лоскутова М. Основні критерії визначення законності відповідно до практики Європейського суду з прав людини / М. Лоскутова // Підприємництво, господарство і право, 2017. - № 8. – С. 178-181.

8. Бородін Ю.Ю. Поняття, ознаки та властивості правопорядку / Ю.Ю. Бородін // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична, 2012. – № 2(1). – С. 211-221.

9. Крижанівський А. Правопорядок як феномен правової реальності // Юридический вестник. – 2004. – № 1. – С. 69-74.

10. Сауляк О.П. Парадигма правопорядка: сучасне прочтіння. // Правоведение. – 2006. – № 3. – С. 33-40

11. Кондрат С.С. Правомірна поведінка та правопорядок: взаємозв'язок та взаємозумовленість // Держава і право. – Випуск 31. – С. 35-38.

12. Крижанівський А.Ф. Громадянське суспільство і правопорядок // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2000. – №2. – С. 36-42.

Тема 50. Юридичні колізії і прогалини в законодавстві.

Вступ.

1. Поняття та види юридичних колізій.

2. Прогалини в законодавстві: поняття та види

3. Способи подолання та усунення юридичних колізій і прогалин в законодавстві.

Висновок.

Література:

1. Бобровник С. Природа юридичних колізій // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 4. – С. 4-9.

2. Погребняк С. Про колізії в законодавстві // Вісник академії правових наук України. – 2003. – № 1. – С. 26-33.

3. Матат Ю.І. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання в правозастосовній діяльності: монограф. / Ю.І. Матат. – Х. : Право, 2015. – 176 с.

4. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / за заг. ред. Б.В. Малишева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.

5. Бобровник С. Правовий конфлікт та юридичні колізії: взаємодія та взаємозалежність // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 4. – С. 3-9.

6. Лилак Д. Д. Проблеми колізій у законодавстві України (теорія і практика) : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Д. Д. Лилак, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2004. – 175 с.

7. Лысаковский Г. К вопросу о коллизиях норм права / Г. Лысаковский // Юрист. – 2002. – № 1. – С. 15-24.

8. Погребняк С. Прогалини в законодательстве та засоби їх подолання / С. Погребняк // Вісник Академії правових наук України, 2013. – №1 (72). – С. 44-56.

9. Колотова О.В. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ / О.В.Колотова // Часопис Київського університету права, 2009. – № 3. – С. 55-59.

10. Матузов Н.И. Коллизии в праве: причины, виды и способы разрешения / Н. И. Матузов // Правоведение. – 2000. – № 5. – С. 231-232.

11. Розгон О.В. Сутність механізму вирішення колізій норм права / О.В. Розгон // Eurasian Academic Research Journal, 2016. – № 1. – С. 53-61.

Тема 51. Тлумачення норм права: поняття та його процес.

Вступ.

1. Поняття тлумачення норм права: плюралізм підходів до розуміння
  2. Правороз'яснювальний процес та його стадії
  3. Практика тлумачення норм права: національний і зарубіжний досвід.
- Висновок.

Література:

1. Проблеми тлумачення правових норм: навч.-метод. посіб. / Г.О. Саміло. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. – 144 с.

2. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «тлумачення норм права» / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2014. – № 2 (70). – С. 40-52.

3. Саміло Г.О. Особливості тлумачення права в різних правових системах / Г.О. Саміло // Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 39. Том 1. – 2016. – С. 15-18.

4. Лепіш Н.Я. Наукове розуміння тлумачення норм права / Н.Я. Лепіш // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2015. – №4. – С. 12-24.

5. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія / Ю. Л. Власов. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 180 с.

6. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм: навч. посібник / Ірина Юрійівна Настасяк. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – 336 с.

7. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): Навч. посіб. / за заг. ред. Б.В. Малишева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.

8. Тодика Ю. М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика: монографія / Ю. М. Тодика. – Х.: Факт, 2003. – 328 с.

9. Гончаров В. В. Офіційне тлумачення юридичних норм як засіб встановлення і трансформації їх змісту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Володимир Вікторович Гончаров. – Львів, 2012. – 228 с.

10. Сердюк Л.М. Повноваження Конституційного Суду України тлумачити закони: аргументи за і проти / Л.М. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2016. – № 3.- С. 85-90.

11. Опомяк С.З. Роль тлумачення правових норм в удосконаленні законодавства України / С. З. Опомяк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1 (1). – С. 46–52.

12. Алексеєнко І.Г. Загальнотеоретичні аспекти тлумачення Конституції та законів органами конституційної юстиції // Вісник Запорізького інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 4. – С. 36-44.

13. Матвєєва Л.Г. Інтерпретаційні акти як різновид правових актів // Вісник Одеського ун-та внутрішніх справ. – 2000. – № 2. – С. 24-32.

14. Селіванов А. Теоретичні і практичні погляди на тлумачення Конституційним Судом України норм законодавства / А. Селіванов // Право України. – 1999. – № 10. – С. 42-49.

Тема 52. Види тлумачення норм права.

Вступ.

1. Види тлумачення-з'ясування норм права за способами.
2. Види тлумачення-з'ясування норм права за обсягом.
3. Види тлумачення-роз'яснення норм права.

Висновок.

Література:

1. Тодика Ю.М. Способи тлумачення Конституції і законів Конституційним Судом / Ю.М. Тодика // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2 (25). – С. 51-59.

2. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія / Ю. Л. Власов. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 180 с.

3. Білозьоров Є. В. Казуальне тлумачення норм права : теоретичні та практичні аспекти розуміння / Є. В. Білозьоров, Ю. В. Кривицький // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 27. – С. 207-215.

4. Палешник С.І. Судове тлумачення норм права / С.І. Палешник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право, 2013. – Випуск 23. Частина I. Том 1. – С. 73-76.

5. Костенко О. Наукове (доктринальне) тлумачення законів та його роль у здійсненні правосуддя // Право України. – 2000. – № 6. – С. 36-44.

6. Рабінович П., Савчук Н. Офіційне тлумачення законодавства: герменевтичний аспект // Право України. – 2001. – № 11. – С. 22-25.
7. Методика правозастосування / Р. Циппеліус. – К. : ТОВ «ВО «Юстініан»», 2016. – 192 с.
8. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / за заг. ред. Б.В. Малишева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.
9. Алексєнко І.Г. Загальнотеоретичні аспекти тлумачення Конституції та законів органами конституційної юстиції // Вісник Запорізького інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 4. – С. 36-44.
10. Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю. С. Ващенко. – Тольятти, 2002. – 28 с.
11. Палешник С.І. Способи тлумачення норм права Європейським судом з прав людини / С.І. Палешник // Проблеми законності : зб. наук. пр. – Харків, 2015. – Вип. 128. – С. 237–245.
12. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, В.В. Костицький; [відп. ред. Карпунов]. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. – 600 с.

Тема 53. Правомірна поведінка як різновид правової поведінки.

Вступ.

1. Поняття та види правової поведінки.
2. Ознаки та визначення поняття «правомірна поведінка».
3. Види правомірної поведінки.

Висновок.

Література:

1. Свириденко Г.В. Правомірна поведінка: теоретико-прикладні засади: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Свириденко Ганна Вікторівна. – К., 2017. – 215 с.
2. Полонка І.А. Правомірна поведінка: теоретичний аналіз основних складників // Юридичний науковий електронний журнал, 2016. – № 2. – С. 19-21.
3. Башук С. Правомірна поведінка в структурі соціальної поведінки / С. Башук // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 12–15.
4. Шульга А.М. Склад правомірної поведінки особистості, його особливості / А.М. Шульга // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – №3. – С. 59-64.
5. Конрат С. Правомірна поведінка та правопорядок: взаємозв'язок та взаємозумовленість // Держава і право. – Вип. 31. – С. 33-41.
6. Кожевников В. Виды правомерного поведения // Юрист. – 2005. – № 5. – С. 35-42.

7. Балинська О. Філософсько-правова варіативність у визначенні психології правомірної та протиправної поведінки // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2005. – № 4. – С. 19-25.

8. Білозьоров Є. Юридична відповідальність як передумова правомірної поведінки особи: теоретичні аспекти // Право України. – 2006. – № 1. – С. 22-29

9. Гнатюк М. Проблема зловживання правом в процесі його реалізації // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 48-49.

10. Конрад С. Юридично значуща поведінка: основні концепції та підходи вивчення // Держава і право. – Вип. 30. – С. 35-41.

11. Тимошенко В. Правомірна поведінка особи як показник стабільності суспільства // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 11. – С. 12-20.

Тема 54. Правопорушення.

Вступ.

1. Правопорушення: поняття та співвідношення з категорією зловживання правом.

2. Види правопорушень.

3. Склад правопорушення: поняття та характеристика його елементів.

Висновок.

Література:

1. Мацелюх І.А. Поняття «правопорушення» у вітчизняній та зарубіжній теоретико-правовій спадщині / І.А. Мацелюх // Адміністративне право і процес, 2016. – № 4(18). – С. 119-125.

2. Самбор М.А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення // Юридична наука, 2013. – № 8. – С. 39-48.

3. Шевчук В.В. До питання про поняття і склад конституційних деліктів // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2002. – №1. – С. 44-49.

4. Комлик В.В. Склад правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К., 2017. – 223 с.

5. Белікова О.В. Юридичний склад адміністративного правопорушення / О.В. Белікова // Держава та регіони, Серія: право, 2013. – № 3 (41). – С. 22-28.

6. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави та права : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2003. – 584 с 3.

7. Котюк В. О. Основи держави і права [навчальний посібник] / О. В. Котюк. – Київ : Атіка, 2001. – 432 с.

8. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції) [Текст] : навч. посіб. / О. Л. Копиленко [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.

9. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст] : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
10. Загальна теорія держави і права: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти / М. В. Цвік [та ін.]. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
11. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.

Тема 55. Юридична відповідальність.

Вступ.

1. Поняття юридична відповідальність: плюралізм підходів до розуміння
2. Види юридичної відповідальності.
3. Мета та функції юридичної відповідальності.
4. Принципи юридичної відповідальності.

Висновок.

Література:

1. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «юридична відповідальність» / І. А. Сердюк // Право і суспільство. - 2010. – № 5. – С. 45–50.
2. Іванова О.І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності / О.І. Іванова // Вісник Академії адвокатури України, 2012. - № 3(25). – С. 21-26.
3. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах : монографія / [Н. М. Оніщенко, Т. І. Тарахонич, Н. М. Пархоменко та ін.]; за заг. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2009. – 216 с.
4. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю.П. Битяк, Ю.Г. Барабаш, Л.М. Баранова та ін.; за ред. В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. – Х. : Право, 2014. – 348 с.
5. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: монографія. – К. : Інститут держави і права ім. В.Н. Корецького НАН України, 2002. - 264 с.
6. Білозьоров Є.В. Юридична відповідальність як передумова правомірної поведінки особи: теоретичні основи // Право України. – 2006. – № 1. – С. 50-54.
7. Лук'янець Д. Типологія юридичної відповідальності / Д. Лук'янець // Юридична Україна. – 2004. – № 3. – С. 33-40.
8. Демиденко В.О. Теоретико-правове розуміння конституційно-правової відповідальності // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 6. – С. 354-362.
9. Зелена О. Актуальні проблеми визначення підстав юридичної відповідальності. // Науковий вісник Юридичної академії МВС. – 2002. – № 3. – С. 25-32.

10. Осауленко А. Юридична відповідальність як інститут матеріального права // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 81.

11. Стрельни О.Л. До питання щодо функцій юридичної відповідальності // Вісник Луганської академії МВС. – 2002. – № 4. – С. 35-42.

12. Кучук А., Кульбач С. Конституційно-правова відповідальність: міф чи реальність // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12. – С. 106-108.

13. Осауленко А. Нормативно-правовая конструкция юридической ответственности как научная категория // Закон и жизнь. – 2005. – № 11. – С. 35-38.

Тема 56. Правосвідомість: поняття, види та функції

Вступ.

1. Поняття правосвідомості: плюралізм підходів до розуміння

2. Види правосвідомості

3. Функції правосвідомості

Висновок.

Література:

1. Черкас М.Є. Правосвідомість та її функції в механізмі правового регулювання: монографія / М.Є.Черкас. – Х. : Право, 2014. - 156 с.

2. Омельчук І. А. Правосвідомість як юридична категорія / І. А. Омельчук // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 4. – С. 33–39.

3. Калиновський, Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність [Текст] / Ю. Ю. Калиновський. - Х.: Право, 2008. - 288 с.

4. Клімов Г. П. Структурно-функціональний підхід до аналізу правосвідомості / Г. П. Клімова // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2012. – № 3 (13). – С. 20 – 26.

5. Цимбалюк М.М. Правосвідомість як філософсько-правова категорія: проблеми логічно коректного визначення // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України. – 2006. – № 4. – С. 15-19

6. Кучук А.М. Правосвідомість v. відчуття справедливості (загальнотеоретичний дискурс) // Eurasian Academic Research Journal. – 2017. – № 12 (18) – С.8-13.

7. Тодика Ю.М. Конституційні засади формування правової культури: монографія. – Х. : Райдер, 2001. – 160 с.

8. Абрамов А.И. Функции правосознания и их роль в реализации функций права // Правоведение. – 2006. – № 5. – С. 12-17.

9. Жидовцева О. А. Структура та функції професійної правосвідомості / О. А. Жидовцева // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 307–312.

10. Суслов В. А. Структура правосознання [Текст] / В.А. Суслов // Правоведение. – 1997. – № 2. – С. 86–98.

11. Дмитрієнко Ю.М. Про природу правосвідомості та її девіацій: теоретичний дискурс другої половини ХХ – початку ХХІ ст. / Ю.М. Дмитрієнко // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Правознавство». – Чернівці, 2002. – Вип. 147. – С. 13

12. Цимбалюк М.М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства / М.М. Цимбалюк. – Острого, 2005. – 261 с.

13. Штанько А. О. Правосвідомість та її роль у формуванні правової поведінки / А. О. Штанько // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2009. – Вип. 43. – С. 144–152.

14. Тімуш І. Правова реальність і правосвідомість: інтегральне розуміння змісту та взаємозв'язку / І. Тімуш // Право України. – 2010. – № 7. – С. 94–100.

Тема 57. Правове виховання: поняття та система

Вступ.

1. Поняття правового виховання.

2. Система правового виховання: поняття та характеристика його елементів

3. Роль правоохоронних органів у системі правового виховання.

Висновок.

Література:

1. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А.П. Гетьман, Л.М. Герасіна, О.Г. Данильян та ін. ; за ред. В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, О.Г. Данильяна. – Х. : Право, 2010. – 368 с.

2. Зарицький О. Л. Правове виховання як доміант формування правової культури / О. Л. Зарицький // Європейські перспективи. – 2011. – № 2, 1. – С. 98–102.

3. Орлова О.О. Механізм правового виховання // Вісник Луганського державного ун-ту внутрішніх справ. – №4. – 2005. – С. 57-65.

4. Федосєєва С.В. Поняття, ознаки та структура механізму правового виховання / С.В. Федосєєва // Науковий вісник Міжнародного гуманістраного університету. Серія «Юриспруденція», 2014. . – №11. Том 1 . – С. 62-64.

5. Кутиркін А. А. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України / А. А. Кутиркін // Право України. – 2008. – № 3. – С. 122–125.

6. Данильян О. Г. Деякі напрями оптимізації правового виховання в сучасній Україні // О. Г. Данильян, Я. О. Овдієнко // Наукові записки Харк. ун-ту Повітряних сил (Соціальна психологія, філософія). – 2009. – Вип. 2 (33). – С. 3–11.

7. Ганзенко О.О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Олександр Олександрович Ганзенко. – Запоріжжя : Запорізький юридичний інститут МВС України, 2002. – 198 с.

8. Легуша С. М. Сутність, функції і механізм правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія наук України інститут держави і права ім. Корецького. – К., 2002. – 17с.

9. Фіцула М. М. Правове виховання учнів : метод. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : ІЗМН, 1997. – 148 с.

10. Маглій О.О. Деякі теоретико-історичні аспекти правового виховання // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2004. – № 1 (14). – С. 129-134.

Тема 58. Деформація правосвідомості та способи її подолання.

Вступ.

1. Поняття деформація правосвідомості.
2. Види деформації правосвідомості.
3. Способи подолання деформації правосвідомості.

Висновок.

Література:

1. Тодика Ю.М. Конституційні засади формування правової культури: монографія. – Х. : Райдер, 2001. – 160 с.

2. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: монографія. – Харків: Право, 2008. – 288 с.

3. Черкас М.Є. Деформації правосвідомості як чинники протиправної поведінки особи / М. Є. Черкас // Державне будівництво та місцеве самоврядування, 2012. – Випуск 23. – С. 58-66.

4. Пінська О. С. Деформація правової свідомості та її класифікація / О. С. Пінська // Право і безпека, 2011. – № 1 (38). – С. 54-58.

5. Козирев М.П. Чинники та форми деформації правосвідомості / М.П. Козирев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна, 2016. – № 2. – С. 197-206.

6. Куренда Л.Д. Сучасні причини деформації професійної правосвідомості юриста / Л.Д. Куренда // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки, 2013. – Випуск 3. Том 1. – С. 29-33.

7. Дія права: інтегративний аспект: Монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 360 с.

8. Мухін В. В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / В. В. Мухін; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 18 с.

9. Деформация профессионального правосознания следователей органов внутренних дел : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / В.Н. Коробка; Ростовский юридический институт МВД России. – Ростов-на-Дону, 1999. – 24 с.
10. Головченко В., Черней В. Историчні витоки правового нігілізму // Віче. – 2007. – № 11. – С. 5-12.
11. Швачка В.Ю. Правовий нігілізм у контексті правової соціалізації особистості / В. Ю. Швачка // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. – № 24. – С. 25-30.
12. Тригубенко Г. Джерела правового нігілізму в сучасній Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 11. – С. 44-50.

Тема 59. Правова система: поняття та види

Вступ.

1. Поняття правової системи та її співвідношення з суміжними категоріями (правова реальність, система права, система законодавства)
2. Структура правової системи: плюралізм наукових підходів
3. Види правових систем світу.

Висновок.

Література:

1. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монограф. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
2. Малишев, Б. В. Правова система (телеологічний вимір) / Б.В. Малишев. – К. : ВД «Дакор», 2012. – 364 с.
3. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магіст. права / [Ю. С. Шемшученко, Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчук та ін.]; відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2012. – 492 с.
4. Юридична компаративістика: навч.-метод. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. – Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.
5. Зайчук О., Оніщенко Н. Правові системи сучасності та тенденції їх розвитку // Право України. – 2002. – № 11. – С. 25-33.
6. Шевчук О.М. До питання про поняття правової системи // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2001. – № 3. – С. 12-21.
7. Рене Давид Основные правовые системы современности / пер. с франц. д.ю.н., проф. В.А.Туманова. – Москва : Прогресс, 1988. – 279 с.
8. Порівняльне правознавство : підручник / В.Д. Ткаченко, С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов; За ред. В.Д. Ткаченка. – Х. : Право, 2003. – 340 с.
9. Харитонов О.І. Харитонов Є.О. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства: Європейські традиції. Видання друге, доповнене. – Х. : «Одіссей», 2006. – 258 с.
10. Зайчук О., Оніщенко Н. Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. – 2003. – № 12. – С.37-45.

11. Скакун О.Ф. Правова система України на правовій карті світу / О.Ф.Скакун. – Х. : Еспада, 2004. – 96 с.

12. Левицький Д. Вплив середньовічного міського права на формування правових систем країн Центральної та Східної Європи // Право України. – 2005. – № 2. – С.112-117 .

13. Мірошниченко М. Методологічні передумови класифікації правової системи України // Право України. - 2003. - № 11. – С.37-45.

Тема 60. Романо-германська правова сім'я.

Вступ.

1. Поняття та етапи становлення романо-германської правової сім'ї.

2. Особливості романо-германської правової сім'ї.

3. Форми (джерела) права у державах романо-германської правової сім'ї.

Висновок.

Література:

1. Тарахонич Т.І. Історичні етапи виникнення, становлення та розвитку романо-германської сім'ї / Порівняльне правознавство (правові системи світу): монограф. / за ред. О.В. Зайчук, Н.М.Оніщенко. – К., 2008. – 240 с.

2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. – М.: Международные отношения, 1999. – 399 с.

3. Юридична компаративістика: навч.-метод. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. – Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.

4. Задорожний Ю.А. Витоки формування норми права як базового елемента системи права романо-германської правової сім'ї / Ю.А. Задорожний // Юридичний вісник. – 2008. – № 4 (9). – С. 63–64.

5. Задорожний Ю.А. Римське право – доктринальна першооснова права та юридичної науки в країнах романо-германської правової сім'ї та Україні: автореф. ... канд. юрид. наук. спец: 12.00.01/ Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2008. – 19 с.

6. Мінченко О.В. Особливості здійснення юридичної діяльності в умовах романо-германської правової сім'ї: автореф. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.01 / О.В. Мінченко. – К., 2009. – 20 с.

7. Корчевна Л. Українське право і романо-германська традиція // Право України. – 2004. – № 5. – С.19-24.

8. Марченко М.Н. Закон в системі источников романо-германського права // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 2000. – № 1. – С. 25-32.

9. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монограф. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.

10. Марченко М.Н. Источники права : монография / М.Н. Марченко. – М. : Проспект, 2005. – 342 с.

11. Малишев, Б. В. Правова система (телеологічний вимір) / Б.В. Малишев. – К. : ВД «Дакор», 2012. – 364 с.

Тема 61. Англо-американська правова сім'я.

Вступ.

1. Поняття та етапи становлення англо-американської правової сім'я.
2. Особливості англо-американської правової сім'я
3. Правова система США.

Висновок.

Література:

1. Введение в правовую систему США / Боботов С.В., Жигачев И.Ю. – М.: Норма, 1997. – 333 с.
2. Романов А.К. Правовая система Англии: учеб. пособие. – 2-е изд., испр. – М.: Дело, 2002. – 344с.
3. Полянський Є. Першоджерела англо-американської юриспруденції: від права стародавнього риму до формування загального права / Є. Полянський // Юридичний вісник, 2014. – № 6. – С. 239-244.
4. Марченко М.Н. Основные источники англосаксонского права: понятие, прецедент // Вестн. Моск. Ун-та. Сер. 11. Право, 1999, №4. – С. 26-31.
5. Юридична компаративістика: навч.-метод. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. – Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.
6. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монограф. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
7. Малишев, Б. В. Правова система (телеологічний вимір) / Б.В. Малишев. – К. : ВД «Дакор», 2012. – 364 с.
8. Захарова М. В. Сравнительное правоведение: вопросы теории и практики : монография / М. В. Захарова. – М. : Проспект, 2013. – 160 с.
9. Порівняльне правознавство : підручник / за заг ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2012. – 272 с.

Тема 62. Сім'я мусульманського права.

Вступ.

1. Поняття та становлення сім'ї мусульманського права.
2. Джерела мусульманського права.
3. Особливості структури мусульманського права.

Висновок.

Література:

1. Лубська М.В. Зародження мусульманського права: ранні релігійно-правові школи / М.В. Лубська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія». – 2005. – Вип. 73–75. – С. 152–154.
2. Львова О.Л. Мусульманська правова система // Порівняльне правознавство (правові системи світу) / / За заг. ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Парламентське вид-во, 2008. – С. 243-309.

3. Юридична компаративістика: навч. – метод. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.
4. Галюк С. В. Порівняльно-правова характеристика джерел сучасного мусульманського права: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / С. Є. Галюк; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2009. – 16 с.
5. Рашидов С.Ф. Джерела мусульманського права / С.Ф. Рашидов // Вісник ЛНУ. – 2011. – № 2. – С. 204–206.
6. Лубська М.В. Коран як головне джерело мусульманського права / М.В. Лубська // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк, 2006. – № 2. – С. 170–177.
7. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози; пер. с фр. В.А. Туманова. – М.: Международные отношения, 1996. – 400 с.
8. Лук'янов Д.В. Ісламське право: ознаки та тенденції розвитку / Д.В. Лук'янов // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-2. – С. 40–43.
9. Жданов Н.В. Исламская концепция миропорядка. – М.: Междунар. отношения, 1991. – 216 с.
10. Войтович Х.М. Поняття «шаріат» та «фікх» та їх співвідношення у мусульманському праві / Х.М. Войтович // Науковий вісник ЛДУВС. – 2010. – № 3. – С. 43–47.

Тема 63. Сім'я звичаєвого права.

Вступ.

1. Поняття та особливості сім'ї звичаєвого права.
2. Звичаєве право Африки.
3. Звичаєве право Далекого Сходу.

Висновок.

Література:

1. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози; пер. с фр. В.А. Туманова. – М.: Международные отношения, 1996. – 400 с.
2. Лісова К. С. Звичаєве право : курс лекцій / К. С. Лісова. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 94 с.
3. Бедрій М.М. Звичаєве право як об'єкт історико-правових досліджень / М.М. Бедрій // Часопис Київського університету права, 2013. – №2. – С. 30-33.
4. Завгородня Ю.С. Сім'я звичаєвого права: загальна характеристика / Ю.С. Завгородня // Право і суспільство, 2017. – № 1. – С.14-18.
5. Толкачова Н. Є. Звичаєве право : навч. посіб. / Н. Є. Толкачова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 234 с
6. Васянович О.А. Правовий звичай як форма права в сучасних правових системах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.А. Васянович; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2010. – 20 с.

7. Юридична компаративістика: навч.-метод. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. – Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.
8. Саміло Г.О. Особливості правових систем сучасних африканських держав // Порівняльно-аналітичне право, 2017. – №1. – С. 21-23.
9. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монограф. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
10. Малишев, Б.В. Правова система (телеологічний вимір) / Б.В. Малишев. – К. : ВД «Дакор», 2012. – 364 с.
11. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магіст. права / [Ю.С. Шемшученко, Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчук та ін.]; відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2012. – 492 с.

Тема 64. Теоретично-правові аспекти євроінтеграційних процесів.

Вступ.

1. Інтеграційні процеси в сучасному світі.
  2. Правові аспекти євроінтеграції.
  3. Україна в євроінтеграційних процесах.
- Висновок.

Література:

1. Джолос С.В. Проблеми адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів у контексті побудови романо-германської правової системи в Україні // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 90-93.
2. Качурець Ч.І. Національні інтереси України в контексті глобальних тенденцій сучасності // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 23-26.
3. Косович В. Зближення сучасного права (загальнотеоретична характеристика) // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 8-9.
4. Кукарцев О.В. „Новий регіоналізм” у контексті європейської інтеграції // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 32-35.
5. Лучинець О.Ю. Геополітична ситуація в Європі після розширення ЄС та її вплив на Україну // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія,

право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 19-21.

6. Онишко Є. Європейські правові стандарти: загальнотеоретична характеристика // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат-ли XI регіональної наук.-прак. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Львів: Юрид. фак-т Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – С. 53-54.

7. Пендюра М.М. Україна в європейському просторі безпеки // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 57-60.

8. Саків М.І. Стратегічні цілі партнерства України та Польщі в сучасних євро інтеграційних умовах // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 17-19.

9. Стрільчук Л.В. Корекція Української позиції щодо питання розширення НАТО й українсько-польських відносин 90-х років ХХ ст. // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 15-17.

10. Тихомиров О.Д. Філософія простору і географія права: міфи чи реальність юридичної компаративістики? // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України. – 2005. – № 6.

11. Шамара С.О. Україна ХХІ ст.: етнопатристичний чинник нових геополітичних реалій // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доп. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 481-482.

Тема 65. Теоретичні аспекти української державності.

Вступ.

1. Історико-правовий аспект українського державотворення.
2. Форма української держави.
3. Правова система України.

Висновок.

Література:

1. Макаренко О.М. Історія державності як фактор державотворення в Україні / О. М. Макаренко // Теорія та практика державного управління, 2015. – Вип. 2 (49). – С. 1-6.

2. Серьогін В.О. Основні тенденції розвитку державності на сучасному етапі / В. О. Серьогін // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія “Право”. — 2011. — Вип. 10. — С. 21.
3. Скакун О.Ф. Правова система України на правовій карті світу / О.Ф.Скакун. — Х. : Еспада, 2004. — 96 с.
4. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монограф. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. — 352 с.
5. Алаїс С.І. Генезис вітчизняного праворозуміння // Держава і право. Збірник наукових праць / Юридичні і політичні науки. — Вип. 6. — К., 2000. — С. 10–18.
6. Бостан С.К. Форма правління незалежної української держави: етапи розвитку, проблеми, перспективи // Форум права, 2011. — №2. — С. 103-106.
7. Бариська Я.О. Форма державного правління: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Я.О. Бариська; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2010. — 20 с.
8. Клименко О. Формування українського права та його взаємодія з іншими правовими системами // Право України. — 2001. — № 1. — С. 65-70.
9. Петришин О. Форма правління в Україні: досвід та пошук конституційної моделі / О. Петришин // Вісн. Конституційної Асамблеї. — 2013. — № 1. — С. 265.
10. Хаустова М.Г. Правова система України: особливості становлення та сутнісні риси // Державне будівництво та місцеве самоврядування, 2011. — Випуск 21. — С. 65-75.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2008. — С. 235.